

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Disputatio III. De conscientia dubia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

ex tua opinione tibi probabiliori visa, alterius firmius habeat, non censeatur absolute firmius ius habere, ac proinde non cogetur pro illo sententiam ferre.

9 Aduertit autem optimè Valquez *suprà*, & ex illo Sanchez *cap. 9. in Decalog. num. 48.* iudicem in eligendis opinionibus attendere solum debere quæ allegata sunt, non quæ allegari possunt. Neque posse alicui parti quæ allegare, vel probare debeat, aperire, cum hoc sit officium non iudicis, sed Aduocati.

PUNCTVM XI.

Quam opinionem sequi possit Aduocatus.

- 1 Qui censeant, & qua ratione, te non posse esse Aduocatum actoris contra reum in causa probabilis.
- 2 Contrarium approbatur.
- 3 Potest Aduocatus in causis probabilibus iam unam, iam alteram partem defendendam suscipere. At in regno Castella suscepto patrocinio vnus, non potest contrarium suscipere patrocinium.
- 4 Limitans aliqui in causa sanguinis, vel in causa gravis momenti.
- 5 Non approbatur limitatio.

1 **N**oster Valent. 2. 2. *disput. 5. quæst. 16. punct. 14. concl. 1.* & 2. dixit te non posse in causa aequè probabili Aduocatum esse actoris contra reum, attento iure politico, idem sentit Syluest. *verbo Aduocatus, quæst. 13.* mouetur ex *reg. 11. iur. in 6.* cum sunt partium iura obscura, præcipitur fauendum reo potius, quam actori. Quod si dicas textum loqui de iudice, non de Aduocato, præterquam quod non est certum, cum absolute loquatur, hinc desumitur non lute argumentum. Nemini licet petere, & persuadere, quod alius efficere non potest, sed cum est causa æqualis, tenetur iudex sententiam pro reo dare, & non potest illam præstare in fauorem actoris. Ergo Aduocato non licet id postulare.

2 Verum communis sententia est posse Aduocatum causam sibi probabilem, etiam relicta probabiliori patrocinari, tam attento iure naturæ, quam attento iure canonico. Munus enim Aduocati est, veritatem partis, quam defendit, elucidare, & rationibus, ac allegationibus iudicem ad sententiam in fauorem sui clientis inflectere, quod ubi est causa probabilis, fieri prohibito potest. Nam licet sibi ius contrariae partis probabilis appareat, fortè iudici non apparebit. Quare Aduocatus non petit à iudice sententiam in fauorem actoris contra reum, casu quo iudex illam dare non possit, sed repræsentat iudici ius actoris, ut ipse examine, & videat, an possit pro illo sententiam ferre, ipseque Aduocatus existimat posse, eo quod pars, quam defendit, habeat probabile ius, & fortè aliis probabilius: & ita tenet, & late probat Burgos de Paz in *proemio legum Tauri, num. 409. & seqq.* Gutierrez *canon. 99. lib. 1. cap. 13. num. 24.* Lessius *lib. 2. de iustit. cap. 31. dub. 9.* Sayrus *clauvregia lib. 1. cap. 1. num. 17.* Salas 1. 2. *quæst. 21. tr. 8. disput. vnica, sect. 11. n. 104.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 9. n. 51.* Ioan. Sanchez *disput. 44. n. 54. fin.* Valquez *disput. 6. c. 1. numer. 4.* Nauarr. *summ. cap. 25. n. 28.* Azor. *tom. 1. lib. 2. in 1. c. 17. q. ult.* Villalobos *tom. 1. summ. tract. 1. diff. c. 14. n. 3.* & affirmat esse communem Anton. Perez *certam. 10. scholast. dub. 2. c. 15. n. 67.* & *seqq.* & probabilem reputat Valent. *suprà conel. 4.* & innuatur in *cap. si virgo 34. q. 2.* & colligitur ex *1. rem non nouam. §. patroni. C. de iud. ubi lex solum causam desperatam præcepit Aduocato deserere.*

3 Ex quo fit attento iure naturæ, & canonico posse Aduocatum inter causas probabiles iam vnus partis iam alterius patrocinium suscipere, & in diuersis articulis, & diuersa instantia, puta aduocando pro vna in causa principali, & pro alia in causa appellationis. Est res certa, vt tradit Ioan. Andr. & Præposit. in *cap. disciplina, distinct. 46.* Speculator. *titul. de Aduocatis.* Syluest. *suprà, quæst. 13.* Verum etiam in eadem causa (si absit scandalum) quia dum pro vtraque parte est probabilitas, neque apparet iniustitia, vtraque pro libito defendi potest: neque enim maior ratio est, quare potius possit vnam, quam aliam defendere. Si dicas arctatum esse defendere eam, quam primò suscipit, eo quod allegans contraria non sit audiendus, *1. 1. C. de feris. l. cum precum. C. de liberali causa:* facile responderetur allegantem contraria facta non esse audiendum, secus allegantem contraria iura. Verum etsi hoc ita sit, attento iure naturæ, & canonico, vt *suprà* relati Doctores docent. At attento iure nostri regni nulli Aduocatorum licet vnus litigantis causa suscepta alterum in eadem causa patrocinari ex *l. 13. tit. 16. lib. 2. noua compil.* & hoc non solum in eadem instantia, sed neque in diuersis, vt probat Azuvedo *ibi, cum aliis & Burg. de Paz in proemio leg. Tauri. n. 410.* Salas *sect. 12. n. 119.* Addit tamen Azuvedo *l. 17. n. 5. §. 6.* lite nondum coepta, & actibus nondum factis per aduocatum posse de rigore pro contraria parte aduocare, si ei salarium non sol-

uatur: at indecens esse ob non solum salarium partem suscipiam relinquere, & in aliam inflectere, nisi de licentia iudicis, & placet dictum.

4 Supradictam doctrinam limitant aliqui, ne habeat locum in causa criminali, sanguinis, & honoris, & in causa civili maximi momenti, qualis esset alicuius insignis maioratus vel possessionis omnium bonorum. In his enim existimant te non posse causam minus probabilem defendere, in reliquis verò minoris momenti posse: ita tradit Sotus *lib. 5. de iustit. q. 8. art. 5.* Bannes 2. 2. *quæst. 71. art. 4. in 1. part. dub. 5.* Salon. 2. 2. *q. 62. art. 3. contr. 2.* Aragon. *ibi. Mercado lib. 6. de contr. c. 8.* Burgos de Paz *suprà num. 421.*

5 Verum hæc limitatio necessaria non est, vt rectè Valquez *suprà*, ex quo Salas, Thom. Sanchez, Villalobos, Anton. Perez, & alij *suprà* relati desumpserunt. Quia Aduocatus ideo in rebus minoris momenti causam probabilem patrocinari potest, quia eius munus solum est merita clientis sui allegare, & iudici examinanda, & decidenda proponere, & si iusta sunt, rogare, & persuadere, vt pro illo sententiam ferat: quæ ratio aequè probat siue res sit maioris, siue minoris momenti, siue civilis, siue criminalis. Neque item limitanda est doctrina, vt limitat Thom. Sanchez *suprà num. 52.* ad causam parum probabilem. Nam dato quòd probabilis sit, potest absolute eius patrocinium Aduocatus suscipere, sicuti potest cliens illam intentare. Quoniamque enim potes contra aliquem mouere litem, poteris Aduocatum habere, vt bene dixit Valquez *n. 4.* & continentur reliqui Doctores absolute loquentes.

Aduertunt Syluest. *verbo Aduocatus quæst. 10.* Salas *sect. 11. n. 103.* Thom. Sanch. *n. 51.* Ioan. Sanch. *n. 54.* Valquez *cap. 1. n. 3.* & alij debere Aduocatum clienti suo veritatem aperire, neque illi firmius ius, quam habeat, proponere. Quòd si illum decipiat, existimat, & bene Thom. Sanch. *suprà*, & Syluest. obligatum esse restituere, casu quo cliens cognito dubio causæ non esset litigaturus.

DISPUTATIO III.

De conscientia dubia.

Væ in disput. præcedenti desiderari poterant, inuenies in præsent.

PUNCTVM I.

An operari ex conscientia dubia peccatum sit.

- 1 Qua ratione conscientia dubia esse possit.
- 2 Conscientia dubia esse potest, vel de iure, vel de facto.
- 3 Aliud dubium est speculatiuum, aliud practicum.
- 4 Cum dubio speculatiuum sit iudicium practicum de re ipsa operatione.
- 5 Operari cum dubio practico est intrinsecè malum.
- 6 Dubitans speculatiue de aliquo præcepto, si rationabiliter dubium non deponat, obligatus est partem tutiorem eligere.
- 7 Qua sit pars tutior.
- 8 In quibus sita sit difficultas.

1 **S**uppono ex dictis in princ. huius tractatus, dubiam conscientiam dupliciter se habere. Primò, si rationibus hinc inde perpensis, non valet intellectus iudicium etiam probabile efformare, sed hæret anceps, deucendo, si reflexè iudicet sibi incertum esse, an res illa ita sit, vel non sit.

2 Suppono secundò hanc conscientiam dubiam esse posse, vel de aliquo iure, vel de aliquo facto. De iure, vt si dubites, an lata sit lex, vel præceptum: de facto, vt si dubites, an occideris, vel alterius damni causa fueris, ex cuius occisione, vel damnificatione obligatus es restituere.

3 Suppono tertio, aliud esse dubium speculatiuum, aliud practicum, v. g. dubitare potes, an hæc res, quam possides, tua sit, non tamen dubitas, an illam possis retinere; imò de retentione es certus ratione possessionis, etsi de proprietate dubites. Item certum est dubio factis esse præceptum audiendi Missam, dubitas tamen, an excuteris ob aliquam circumstantiam. Ad regulandas actiones attendi debet dubium practicum, quod contingit, quando hic, & nunc dubitas, an aliquo præcepto tenearis.

4 Suppono quarto, cum dubio speculatiuo stare optimè posse iudicium practicum de re ipsa operatione, vt in exemplis allatis constat. Requiritur autem, vt si cum dubio speculatiuo rectè operetur, aliquam rationem efficacem, seu probabilem habeat, quæ tale dubium practice deponat, hoc est, quæ sibi persuadeat hic, & nunc talem operationem licitam

licitam esse; alias contra rationem operaretur; iudicio illi speculatio non se conformando. Si enim generaliter iudices nemini licere die festo feruilia opera facere; causa aliqua debet adesse, ob quam iudices tibi licitum esse: alias peccabis illa exerceo. Et ita tenet Cordub lib. 3. q. 9. q. 5. dub. 5. post. 1. proposit. Suarez 5. tom. in 3. part. disp. 40. scilicet 5. n. 24. Valquez 1. proposit. Suarez 5. tom. in 3. part. disp. 40. scilicet 5. n. 24. Valquez 1. de matr. disp. 41. n. 6. Et lib. 1. in D. cal. c. 9. n. 3. Et c. 10. n. 7. Et 8. Ioan. Sanch. disp. 42. n. 1. ex quo fit ad variandum iudicium (speculationum necessitas requiritur diligentiam aliquam, vt bene dicit Th. Sanch. supra lib. 1. c. 10. n. 7. Et 8. quia non pro libito variari potest. At diligentia est requirita ad inuestigandam rationem alicuius probabilem; illa autem inuenta nihil amplius desideratur, lus potius.

5 Dicendum est operari cum conscientia practice dubia, hoc est, cum dubio, an hic, & nunc aliquo precepto tenearis, esse intrinsece malum & peccatum. Est conclusio ab omnibus recepta. Primum, quia sic operans manifesto periculo transgreditur preceptum, & legem Dei te exponis. Secundo, facis contra amicitiam Dei, liquidem eius voluntati prefers tuam, vel aliorum utilitatem, ob cuius gratiam facis opus, de quo dubitas gratum, vel ingratum fit Deo, nihil existimans sine illi ingratum. Tertio, talis operatio bona esse non potest, ad rectam enim operationem cognitio de bonitate obiecti requiritur, alias voluntas non dicitur bonum amare. Qui autem dubitat de bonitate, non potest dici obiecti boni cognitionem habere. Ergo non potest talis cognitio communicare bonitatem operationi. Malitiam autem bene potest communicare; quia ad hoc sufficit cognoscere malum sub dubio, bonam enim ex incepta causa, maium ex quolibet defectu. Neque ad hanc malitiam necessarium est iudicium reflexum, quo iudices incertum esse, an sit malum id de quo dubitas, sufficit enim dubitare esse incertum, vt bene probat Valq. 1. 2. disp. 65. c. 1. n. 4. & Th. Sanch. lib. 1. in De. ac. c. 10. in primis. Suarez 6. tom. in 3. part. disp. 40. scilicet 5. n. 2.

6 Hinc fit dubitatum speculative de obligatione alienius precepti, si rationabiliter dubium non deponat, obligatum esse eligere partem tutiorem. Est conclusio euidens ex supradictis. Nam dubium speculatiuum infert necessarium dubium practicum per se, nisi ex aliqua circumstantia deponatur. Ergo vt peccatum non committatur, debet sic dubitans pro vitibus periculum peccandi vitare. Tenetur ergo eligere partem tutiorem; & in hoc casu regula iuris, In dubiis tutior pars est eligenda, non est consilium, sed preceptum, vt bene aduertit Th. Sanch. lib. 2. de matr. disp. 41. n. 9. & Azor. sit. 4. in st. moral. lib. 2. c. 16. in fine, & videtur decidi cap. illud dominus, de clerico excommunicato.

7 Illa autem dicitur pars tutior, in qua nihil mali representatur, quod si duo precepta incompatibilia concurrant, quae discenda sit tunc pars tutior, non est facile definire. Firma enim regula statui non potest, cum semper preceptum diuinum posituum naturalis praefertur ob bonum commune. Preceptum enim seruandi sigillum confessionis, consecrandi in duplici specie, culibet alio precepto seruandi vitam, & honorem cuiuslibet praeualer. Et contra vero preceptum naturale seruandi vitam, honorem, diuitias proprias, vel alienas, precepto diuino seruandi festum, communicandi, & similibus aliis antefertur. Quapropter quod alicui attonis circumstantiis, & examinatis rationibus pro temporis opportunitate minus malum seise obrulerit, illud respectu illius dicendum est pars tutior, ac proinde eligendum, iuxta textum in c. duo mala, 1. q. dist. 8. in c. noui testicularum, ead. dist. Quod si discernere non valeat, quodnam ex illis preceptis praeualeat, quodlibet eligere potest, cum non sit maior ratio vnus quam alterius, & vtrumque impleri nequit, vt relato Corduba, & Medina docet Th. Sanch. lib. 1. in Decal. c. 9. num. 1. q.

8 Difficultas solum est, qua ratione dubium speculatiuum, & practicum deponi possit, vt licita sit operatio, siue vnquam, siue duo precepta incompatibilia concurrant, quod in sequentibus punctis examinare pergerimus.

PUNCTUM II.

An possessio legitima in materia iustitiae sufficiens titulus sit deponendi dubiam conscientiam, & honestandi operationem.

- 1 Explicatur questio.
- 2 Quid sentiat Adrian.
- 3 Quid sentiat, & alij
- 4 Possidens rem bona fide, & facta sufficienti diligentia, an sit facta, si vincere dubium non potest, eam poterit retinere.
- 5 Proponitur obiectio.
- 6 Soluitur.
- 7 Suborta dubitatione debet fieri diligentia ad inuestigandum verum dominum.
- 8 Si bene diligentiam omittat, cum dominus comparere poterit, de Castro sum. Mor. Pars I.

- rat, teneris ad restitutionem.
- 9 Probabile est oppositum.
- 10 Si promissa debita diligentia propendes magis rem illam alienam esse, affirmant plures te obligatum esse restituere, vel saltem diuidere.
- 11 Probabilis est te obligatum non esse.
- 12 Possessio legitima titulus est sufficiens non solum ad retinendam rem, sed etiam ad illam alienandam.
- 13 Alienans contractu oneroso, debes monere emptorem de dubio.
- 14 Si certo tibi constat debitum contraxisse, dubius tamen es, an solueris, teneris solueri.

V Erbi gratia, dubitas de te, quam legitime possides an tua sit, poteris retinere, & a tenere?

2 In hac re Adrian. 4. de rest. quest. de prescrip. hoc. supposito, & quodlib. 2. art. 2. ad 2. confirm. primi argum. asserit facto examine sufficienti, si adhuc permanens dubius, debere rem illam restituere. Quia in dubiis pars tutior est eligenda, cap. inuenus, de sponsal. cap. ad audiendam, de homicid. Constat autem tutius esse restituere, quam retinere: quia in restitutione nullum potest esse peccatum, neque iniuria, in retentione vero esse potest.

3 Sotus in 4. de inst. quest. 5. art. vlt. prope finem. Martio. de Ledelm. 2. part. 4. q. 13. art. 1. sub. 14. fol. 231. Aragon. 2. 2. q. 62. art. 1. tract. de domino ante. §. huc constitutus. & reputat probabile Corduba lib. 3. q. 6. ad 3. in 1. §. vlt. d. cum te teneat diuidere rem cum persona, de qua dubitas an eius sit, si persona est tibi cognita: si illam non cognoscis, cum pauperibus est diuidenda. Quia stante aequali dubio, aequale ius videtur esse vtriusque partis. Ergo res diuidi debet.

4 Alij tamen Doctores (quibus libenter assentior) absolute docent, si rem bona fide possidisti, & postea dubitas cuius sit; factaque sufficiente diligentia ad inuestigandum verum dominum, vincere dubium non potes, te posse retinere. Quia possessio est sufficiens titulus deponendi dubiam conscientiam, & honestandi retentionem: sic Couarr. reg. possess. 2. part. §. 7. nu. 4. & reg. peccatum, 3. part. in fine, n. 4. Molin. rom. 1. de inst. ar. 2. disp. 35. sine. & disp. 36. o. cl. 1. Villalobos tom. 1. sum. tract. 1. diff. 20. n. 1. Th. Sanchez lib. 2. de matr. disp. 41. n. 12. & lib. 1. in Decal. c. 10. n. 9. Salas 1. 2. tract. 8. disp. vn. sect. 2. 3. m. 22. Valquez disp. 66. c. 7. n. 36. Sayrus lib. 1. in clauis regia. c. 13. n. 13. Anton. Perez in sua laurea, circ. 10. scholast. n. 127. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. §. 5. & 9. 8. ad primam rationem. Egid. de Coninch de sacram. disp. 34. dub. 10. n. 93. Ioan. Sanchez disp. 43. m. 1. & alij plures possent referri. Probo primo ex reg. iur. in 6. §. 6. & reg. 170. ff. eod. in. In pari causa, & delicto melior est conditio possidentis. Cum ergo aequaliter dubites, an tua, vel aliena res sit, & ex alia parte tu possideas, melior est tua conditio, vt possis retinere. Secundo in foro externo spoliandus non esses in tali dubio re illa, siquidem cum sunt partium iura obscura, teo potius fauendum est, quam auctori, ex reg. 11. de irregul. iur. in 6. & quia possessor bonae fidei sine plena, & euidenti probatione in contrarium remoueri non debet. lib. 1. in fin. c. de conditionibus infertis, & probat Salas sup. num. 22. 6. & Molin. de primogen. Hispan. lib. 3. cap. 4. num. 32. Sed forum internum semper externo conformari debet, quando externum falsa praesumptione non innititur, vt docent Bad. in h. m. ing. ess. num. 49. C. de sacrosanct. Eccles. Sotus lib. 4. de inst. q. 5. art. 3. vers. quarto arguitur. Couarr. n. cap. cum ess. num. 7. de rest. me. 1. Valquez 1. 2. om. 1. disp. 66. cap. 1. num. 3. Salas, quest. 12. tract. 8. disp. vn. §. 18. n. 166. & n. 171. & n. 126. Garcia 2. tom. de benef. par. 9. ap. 1. n. 10. Thomas Sanchez lib. 1. de matr. disp. 5. num. 20. ad medium, & lib. 2. de matr. disp. 41. in m. 12. & lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 9. & num. 11. & lib. 2. c. 23. n. 40. in fine. Suarez de censur. disput. 40. scilicet 5. num. 16. Ioan. Sanchez in select. disp. 42. num. 4. circa finem, & disp. 48. num. 55. & alij ab ipsis relati. Ergo cum in foro externo spoliandus te posses- sa non esses, neque etiam in foro interiori te debes spoliare. Tertio, esto aequale sit dubium, an tua, an aliena res sit, ac non est dubium te illius esse possessorem. Ergo nulli facis iniuriam in possidendo. Quarto, duplex ius superare debet vnum: ex parte tua est duplex ius in te, quam possides, alterum ius dubium proprietatis, alterum ius certum possessionis: Ex parte alterius est solum ius dubium proprietatis: Ergo tuum ius superius est iure alterius. Ergo non est, cut rem, neque aliquid illius a te debes expellere.

5 Dices, ex tali dubitatione possessionem interrumpi, cessat enim bona fides in possidente, quae consistit in eo quod existimet rem, quam possidet, suam esse, quod non potest affirmare, qui dubitat: cessante autem possessione, iam aequale ius est vtriusque partis. Ergo res retineri non potest ab vno, sed vel relinqui debet a dubitante, vel diuidenda inter vtrumque.

6 Facile obiectioni sit satis. Dubitatio namque impedit bonam fidem in incipiente possidere, quia iniuste rem tibi arrogat, quam non magis estimat ad se, quam ad alium pertinere. At in continuatione possessionis solum requiritur, vt ignoret esse alienam, quia dum non probatur esse alienam, pro possi-

DE CASTRO PALACIO

dente est presumptio, vt definitur expressè *cap. si virgo. 34. q. 1. ibi. in iure praedictorum tandem unusquisque possessor bona fidei dicitur, quando possidere se ignorat al eorum.* & tradit multis telatibus Couart. ad reg. possessor. 2. p. 5. n. 3. & seq. Ioan. Med. Cod. de restitut. q. 17. Lessius lib. 2. de iust. c. 6. dub. 3. Quocirca dum de veritate non constat, semper possidenti fauendum est, neque obligandum aliquid restituere, iuxta l. si qui d. finauit. ff. de rei vindic. c. §. retinenda. Insir. de interd. & cononat lex 27. ii. 2. part. 3.

7 Apposui notaret in conclusione, facto examine ad inuestigandum verum dominum, te posse rem, de qua dubitas, retinere, si ille non comparet. Requiritur enim suborta dubitatione diligentiam facere ad inuestigandam veritatem. Hæc namque inuestigatio necessaria est, vt vnicuique quod suum est reddatur. Ita Doctores num. 4. in princ. relati. Illa autem inuestigatio durante, non potes vtire, quæ vsu consumitur, alioqui frustra dominus quaeretur. Poteris tamen vti illa, quæ vsu non consumitur. Si enim esset equus, vel mancipium, potes illo vti dum adhibes diligentiam animo soluendi domino pretium illius vsus, deductis alimentorum expensis. sic Thom. Sanch. lib. 2. de marim. disp. 41. quæst. 2. concl. 3. num. 21. Salas disp. vnic. sect. 23. c. 218. Villalobos tom 1. sum. tract. 2. diff. 20. num. 4.

8 Si omnes inuestigare dominum, quando ipse possit comparere. & ea de causa postea non comparet, communis sententia tenet te ea de causa possessorem malæ fidei constitui. Quia ex aliqua omissione contra iustitiam sequitur dominum non comparere. Teneris ergo tanquam possessor malæ fidei rem & fructus pro qualitate dubi restituere. Ita Mol. tom. 1. de iust. r. 2. disp. 6. concl. 1. Th. Sanch. disp. 49. n. 13. Villalob. n. 2. Salas n. 317.

9 Probabile est, si dominus non comparet, te non esse obligatum ad aliquam restitutionem. Nam esto peccaueris contra iustitiam in omittenda inuestigatione veri domini, cum comparere probabiliter poterat, at non obinde te malæ fidei possessorem constituit. Quia nunquam certus fuisti rem alienam possidere: quod videbatur necessarium ad amittendam possessionem antea acquisitam: & ita docet Rebell. de oblig. iust. c. esto tutius, & probabilis reparat oppositum) 1. part. lib. 2. q. 5. de rest. n. 22. §. sed quid.

10 At quid dicendum, si præmissa debita diligentia & dubius sis, propendeas tamen magis rem illam esse alienam, teneris ne restituere, vel diuidere?

Affirmant plures te teneri diuidere, si diuisibilis est, sin minus recompenationem facere tantundem in æstimatione præbendo, sic tenet Salon. 2. 2. q. 62. art. 6. controu. 4. concl. 4. Bannes ibi in præamb. ad q. 108. 62. dub. vltim. concl. 2. & quæst. 40. art. 1. dub. 5. concl. 4. Valent. 2. 2. disp. 3. qu. 16. p. 2. col. 5. v. r. si autem Thom. Sanch. lib. 2. de marim. disp. 4. concl. 2. num. 19. Agid. de Coninch. disp. 34. de sacram. marim. dub. 10. num. 93. Quia tunc non est par causa tua, & aliena, vt possessio tibi suffragetur: imò illa maior propensio videtur æquiualeat possessioni.

11 Nihilominus probabilius existimo te non teneri diuidere rem legitime possessam, etiam si magis propendeas alienam esse, & etiam si id probabiliter iudices, modo certus moraliter non sis, alienam esse. Possessio enim præponderat omnibus rationibus non conuenientibus: & ita docet Valquez disp. 66. c. 7. n. 42. Salas sect. 23. n. 231. Thom. Sanch. mutans sententiam lib. 1. in Decal. c. 19. n. 9. Qui bene aduertit te debere etiam probabiliter iudicare esse tuam, vt possis retinere; aliàs retinens operaretis contra conscientiam.

12 Non solum possessio legitima est titulus sufficiens, vt dubitans, sine res tua, vel aliena, eam possis retinere, sed etiam vt eam possis alienare. Quia inutilis tibi esset possessio, si re possessa vti non liceret, imò potius esset onerosa, si illam intactam seruare deberes. Ita Valq. n. 18. Salas n. 227. Thom. Sanch. de marim. lib. 2. disp. 41. q. 2. concl. 4. n. 22. Couart. reg. peccatum 3. part. in princ. n. 4. Ioan. Sanch. disp. 43. n. 12. Perez, & Villalobos ju. r. d.

13 Aduertunt tamen Couart. vtique Sanchez, Salas, & alij, si vendas rem, sic sub dubio possidens, te debere monere emptorem de dubio, quod habes, quando probabilis spes est dominum comparitum. Quia vendis rem vitiolam, expostamque periculo, vt comparente vero domino ab emptore extrahatur. Hoc enim vitio, & periculo detecto vel emptor non emeret, vel emeret viliori pretio. Quod si spes moralis non est, vt certò vetus dominus compareat, non teneris monere de dubio, quia tunc emptor morali periculo non exponitur, sic vtique Sanch. 2. 2. quæst. 62. art. 6. dub. 5. Fach. l. b. i. contr. c. 64. in paruis fol. 118.

14 Obseruandum denique est supradictam doctrinam non procedere in debitis certo contractis, & solutione dubia: si tibi certo tibi constat debitum contractis, dubius tamen es, an solueris, teneris soluere; quia possidet alius actionem debiti contra te, quia idem in dubio priuate non potes. Dubia enim exceptio non potest exequiari excipientem, ex l. T. in rextores, ff. de legat. 1. & ex his, quæ notat Bald. non solum, §. sed ut probari,

ff. de noui operis nunciat. Deinde quia iustitia petit æqualitatem, & debito certo non est æqualis dubia solutio. Ita Valq. disp. 66. c. 6. fine, n. 43. Salas n. 231. fine Thom. Sanch. lib. 1. in Decal. c. 19. n. 12. Suar. tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. c. 33. n. 10. Ioan. Sanch. alius telatis disp. 42. n. 9.

PUNCTVM III.

An possidens mala fide tenearis rem integram restituere, cum dubius es ad quem pertineat.

- 1 Si à possessore bona fidei rem furto accepisti, & dubitas, an eius sis, teneris integram ei reddere.
- 2 Si titulo emptionis, vel donationis rem sub dubio furtiuam possederis, & facta diligentia dubium persistit, teneris diuidere inter eos, de quibus dubitas.
- 3 Limitandum est nisi à possessore bona fidei acceperis.
- 4 Emens rem furtiuam, vt domino reddas, non peccas.
- 5 Emptor bona fidei dicitur, cum nulla ratio conuincens se tibi offerre rem emptam esse furtiuam.

1 **E**X dictis superiori puncto constat, si à possessore bonæ fidei rem furto accepisti, & dubitas an sic eius, teneri te ei integrè reddere. Quia iniuste illum spoliasti, neque habes titulum, ratione cuius possis rem, aut partem illius retinere. & ita tradit Nauar. 17. num. 217. Cordub. in sum. quæst. 111. 4. 2. concl. 3. Molin. 107. 1. de iust. tract. 2. disp. 25. §. v. r. m. Nauar. de rest. lib. 3. ap. 1. dub. 8. n. 30. Salas tract. 8. disp. vn. sect. 23. n. 234. Thom. Sanch. alios referens l. b. 2. de mar. disp. 41. concl. 6. n. 16. Villalobos tom. 1. sum. tract. 1. d. ff. de 20. n. 6. Ioan. Sanch. disp. 43. num. 13.

2 Verùm si dubitas, an res sit furtiua, & titulo emptionis, aut donationis possediti, teneris facta diligentia, & dubio persistente rem diuidere inter te & eos de quibus dubitas. Quia tunc pro nullo stat presumptio, ac proinde omnes æquale ius habent. Pretium autem à te datum in causa esse non potest, quominus debeas alius, qui non acceperunt, & de quibus dubitas, an eorum sit restituisse. Sicut si comparet verus dominus, teneris illi integram restituere, etiam si pretium dedidisses, quia mala fide illud dedidisti. sic Salas illa disp. vn. sect. 23. n. 231. Th. Sanch. concl. 5. n. 24. Villalobos n. 5. Molin. illa disp. 35. §. verum, & disp. 16. fine.

3 Limita supradictam doctrinam, nisi à possessore bonæ fidei acceperis; tunc enim est dubius acceperis, at non comparente domino post factam diligentiam, poteris retinere rem, & illa vt qui succedis loco possidentis, à quo accepisti titulo emptionis, vel donationis. Quia ratione emens mancipia ab asportantibus, est dubius emens, an fuerint furtiua; at facta diligentia pro inuestigando verum dominum, si spes moralis sit, fore vt comparet, est qui illud vendit, & cuius loco tu succedisti. Quia tunc non est possessio pro libertate mancipij, sed pro possessore bonæ fidei, qui illud vendit, & cuius loco tu succedisti. sic Molin. disp. 36. concl. 1. & 3. ex quo desumpserunt Sanchez illa disp. 41. de marim. num. 28. Ioan. Sanchez disp. 43. num. 14. Salas n. 236.

4 Sed inquires primò, an emens rem furtiuam, vt verum dominum iniquitas, & eam illi tradas pecces.

Responde te non peccare, imò gratum domino fore, qui nunquam alia via rem esset habiturus. sic Couar. v. g. peccatum; 3. part. initio. n. 4. Bannes 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. concl. 1. Salon. ibid. contr. 4. concl. 2. Th. Sanch. lib. 2. de mar. disp. 41. n. 29. Salas 2. 2. tract. 8. disp. vn. sect. 23. n. 237. Villalobos diff. 20. n. 8. Quod si dominus non compareat, teneris rem in pios vsus conuertere, deducto pretio. Quod similiter deducere potes domino comparente, cum viliter eius negotium gesseris, ac proinde non est æquum te in amissione pretij condemnare. sic Salon. Bannes. Sanch. & Villalob. supra.

5 Inquires secundo, quid requiratur, vt emptor bonæ fidei dicaris, sufficiente ignorare rem esse furtiuam, & credere non omnia ab aliquo vendita furtiua esse, esto rumor, seu vehemens suspitio sic illum multa furtiua vendere? Negat Molin. illa disp. 35. in fine. concl. 2. & concl. 4. in princ. Mercado lib. de contr. c. 20. fol. 104. Th. Sanch. disp. 41. n. 27. Salas n. 235. Villalobos diff. 20. n. 7. Mouentur, quia periculo te exponis rem alienam retinendi, ac proinde bonæ fidei possessor dici non potes. Hoc tamen intelligerem quando rationes efficaces, vt moraliter conuincens adesset venditorum rem furtiuam, non quando dubiæ sunt, & probabiles: tunc enim deponere debes dubium, & intelligere, alium tibi vendere, quia nemo præsumitur malus, nisi probetur, neque in dubiis de iustum commississe, ex reg. iuris, & ex l. merito, ff. pro socio.

* * *

PUNCTUM IV.

An consules homicidium, vel furtum, vel furem aut homicidam socians, aut alio modo adiuvans, dubitans tamen an alius absque tuo consilio, vel adiutorio furtum, homicidiumve praestaret, tenentis de damno secuto.

- 1 Affirmatiuam partem defendit Thomas Sanchez.
- 2 Oppositum alij Doctores non contemendi docent.
- 3 Conciliantur opiniones.
- 4 Depositarus, vel commodatarius, si dubitat, an sua culpa perierit res deposita, vel commodata, non tenetur ad restitutionem, At in foro externo condemnabitur, dum non purgat praesumptam negligentiam.

1 Thomas Sanchez lib. 2. de matr. n. 17. disp. 4. 1. affirmat te teneri primo, quia in dubio nemo praesumitur delictum admittens, ex lib. merito ff. pro socio. & tradit Felino, cap. 1. de offic. deleg. n. 13. vers. curiam autem, & cap. sic dignum, de homicid. n. 1. c. 1. Decius in reg. consilij 47. n. 9. ff. de reg. iur. Non ergo homicida ille, vel fur praesumitur debet admittens delictum, nisi tuum consilium, vel adiutorium taceat. Secundo in hoc dubio possessio est contra te, non pro te. Constat enim de tua actione iniusta, quae apta est damnum causare, constat idem de damno causato. Ergo tibi incumbit onus probandi non causasse. Ergo dum non probas, necessario iudicandus es causasse, vt docet Bald. in lib. data opera. num. 52. C. qui accusari non possunt. Arianus id. cap. ad audientiam, num. 10. de homicid. Angel. lib. 1. in princ. vers. ultimo est videre. ff. de eo per quem factum erit.

2 Alij Doctores oppositum docent. Affirmant namque in casu dubij te non teneri. Quia in dubijs (praecipue in materia iustitiae) melior est conditio possidentis, lib. si ob turpem causam, ff. de condit. ob turpem causam. Syluest. restitutio. 3. qu. 6. dicto 2. inio. loan. Med. C. de restit. q. 7. ante vers. ff. autem consil. Pet. de Nauar. lib. 3. de rest. c. 4. dub. 4. n. 48. vers. tertio colligo. Henr. lib. 14. de irreg. c. 3. n. 4. Villalobos tom. 1. sum. tract. 1. diff. 20. n. 9. Sayrus in clausi regia lib. 10. tract. 2. c. 8. numer. 1. sine. Reb. de obligat. iust. r. lib. 2. q. 14. sect. 2. n. 5. q. 7. & Tabiena verbo restitutio. q. 23. n. 24. vbi solum consulentem obligat restituere, quando credit consilium fuisse efficax. Eman. Saa verb. rest. n. 25. alia 36.

3 Existimo in hac re non posse Doctores desistere, affirmo namque in casu dubij (quod verè dubium sit) an ex tua actione damnum libsecutum fuerit, te nullo modo teneri satisfactore. Non enim aequum est te obligare satisfactionem certam exhibere, cum certum non sit damnum dedisse. Verum ex eo solum, quod consulueris, vel allociaueris furem, vel homicidam, tibi moraliter constare debet causam esse damni facti, quia communiter sic consulentes, vel allociantes cooperatores sunt, vt bene dixit Carbon. tract. de restit. q. 66. vers. quartum dictum, & ita in consulente transferitur onus probandi suo consilio damnum non fecisse, quia dum constat de malo consilio, praesumitur ius causam fuisse, vt ex Felino, & Decio in cap. 1. de offic. deleg. & Baldo, & alij in lib. data opera ff. qui accusari non possunt, docet Malcard. de probat. tom. 1. concl. 419. n. 9. Thomas Sanchez lib. 1. in Decal. c. 10. n. 44. circa medium. Quare, vt dubius esse possis de damno dato, rationes debes habere efficaces, quales sunt, si delictum admittens esset inimicus capitalis, vel necem antea minatus fuerit, vel praeparauerat omnia necessaria ad homicidium: in his enim casibus te non esse obligatum, affirmat Thomas Sanchez lib. 2. de matr. disp. 4. n. 17. & lib. 1. in Decal. c. 10. n. 44. in fine. Ioan. Sanchez disp. 4. n. 14. conuenit Salas, ceteri consensu, 1. 2. r. 8. disp. vnica, sect. 23. n. 24. sine. Quod verò addit Henric. lib. 14. de irreg. cap. 16. n. 3. & Sayrus de censuris, n. 17. c. 3. n. 2. iustitiae, si homicida huic consulenti alletat se neque ad actus substantiam, neque ad accelerationem motum fuisse eius consilio, nullo modo probat Thom. Sanchez. llo c. 10. n. 44. nisi homicida sit in fide dignus, aut tales aliae coniecturae concurrant, vt prudens arbitretur fidem illi habendam esse, & placet mihi. Haec de consulente. De allociante verò cum immediatis delicto concurrat, raro, vel nunquam dubius esse poterit de damno facto non conuenit saltem praebendo animum principali operanti.

4 Depositarus item, vel commodatarius, si dubius sit, an sua culpa depositum, vel commodatum perierit, non tenetur ad restitutionem. Quia non est praesumendus delictum commississe, nisi probetur. Ita Thomas Sanchez disp. 41. n. 18. Salas num. 243. Villalobos r. 1. tract. 1. diff. 20. n. 10. Ioan. Sanchez disp. 43. n. 11. In foro tamen exteriori, si res depositarij appareant incoelumes, praesumitur in dolo, ex textu in cap. 2. de deposito: & ibi Abbas n. 2. & sic depositario incumbit onus probandi casu petiisse, vel non posse simul seruasse res suas, & depositas ob imminens incendium, maluisseque res suas incoelumas tueri, quam

PUNCTUM V.

Dubius an sis legitimus, naturalis, vel spurius, quis debeas reputari, & quis te alere teneatur.

- 1 In casu dubio de legitimitate communis sententia docet te reputandum legitimum.
- 2 Alij oppositum docent.
- 3 Conciliantur opiniones.
- 4 Praetendens ordines, aut beneficium, reputandus est legitimus, dum de contrario non fuerit infamatus.
- 5 Satisfit argum. n. 1. & 2. adducto.
- 6 Cuius reputandus sit filius vidua quae intra nouem menses à contracto matrimonio peperit, an primi, an secundi mariti.
- 7 Reputandus est filius illius, qui actualiter in possessione matrimonij est.
- 8 Ille est filius legitimus, qui nascitur ex uxore in domo mariti cohabitantibus simul.
- 9 Ex tractatu parentum sumitur sufficiens signum ad reputandum filium legitimum.
- 10 Qua ratione nominario constituit sufficiens signum reputandi filium legitimum.
- 11 Fama alius coniecturae fulcra est signum legitimisationis.
- 12 Institutio illius tanquam filij facta à patre significat esse eius filium.
- 13 Si vna coniectura non praebeat sufficientem probationem, aliae adiunctae probari potest.
- 14 Proponitur dubium, quis alere teneatur filium illegitimum de quo dubitatur, quis sit eius parens determinand.
- 15 Quilibet parens tenetur filium alere.

1 Prima sententia, & communis inter Theologos alicet in casu dubio de legitimitate reputandum esse legitimum, & in dubio, an sit spurius, vel naturalis, reputandum naturalem, ita tradunt Gregorius Lopez lib. 1. tit. 14. part. 2. Valq. disp. 66. cap. 8. Salas tract. 8. disp. vnica, sect. 24. n. 245. Sayrus in clausi regia, cap. 13. n. 19. Villalobos tom. 1. sum. tract. 1. diff. 20. in fine. Azot. 1. lib. 2. cap. 19. q. 7. Tellus Fernand. lib. 1. Tituli. n. 3. Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. c. 2. casu 194. num. 32. Mantica de coniect. vlt. volum. l. 6. c. 11. n. 33. Mouentur, quia nemo damnandus est, & puniendus ob culpam dubiam: poena enim certa peccato certo adhiberi debet. Si autem ille filius excluderetur ab hereditate tanquam verè illegitimus, ipse, & eius parentes punirentur, quin eorum culpa esset probata. Ergo. Item quia in dubio praesumi debet, quod honestius est, vt declarat Bald. in l. filium, n. 11. ff. de iis, qui sui sunt, vel alieni iur. & ex l. miles, §. de fundo, ff. de adu.

2 Secunda sententia docet in casu dubio de illegitimitate reputandum esse illegitimum, ita Alcia. de praesump. reg. 2. praesump. 5. n. 8. pag. 158. in paruis. Matienzo lib. 6. tit. 8. lib. 5. noua compil. gloss. 3. n. 6. Menchaca contr. illustr. c. 8. §. n. 14. & 15. Malcard. de probat. verb. illegitimus, concl. 782. & tom. 1. concl. 1090. Probant, quia non praesumitur matrimonium nisi probetur, est enim quid factum, & factum non praesumitur, nisi probetur. cap. cum Ioannes, §. verum, de fide instrum. & late probat Malc. concl. 732. 1. x. de probat. Cum ergo esse non possit legitimus, nisi matrimonio stante, efficitur non praesumpto matrimonio, nec legitimum praesumendum.

3 Existimo facili negotio supradictas sententias in concordiam redigi posse, prout illas rededit Azenedo lib. 5. noua recopil. tit. 8. lib. 9. à n. 14. vt scilicet prima opinio procedat casu quo filius sit reus, & possessor, & non possideat contra iuris praesumptionem: tunc enim actori incumbit onus probandi, & dum non probat contrarium pro possidente standum est. Secunda verò opinio procedat, si filius actor sit, & contendat hereditatem habere: debet enim tunc legitimitatem probare, quia est fundamentum suae intentionis. Aliàs iniquum esset alios à possessione, vel iure certo, quod habent, expellere. Non enim ius incertum, & dubium aliorum certum vincere debet. Et idem est si existit in possessione, & tamen ius possessioni resistit: quia tunc possessio non suffragatur, vt in cap. ad decimas, de restit. spoliat. in 6. vbi Canonici spoliat à decimis parochiae S. Nicolai non restituntur, nisi euidenter docuerim, quod earum possessionem legitime asscqui fuissent, quia eas occupasse iniuste vero similiter praesumuntur, cum ptoueniant ex praedictis intra alienam parochiam constitutis, sique manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de iure communi ad Ecclesiam pertinere. Hinc sit, si filius naturalis est à patre institutus, ascendentibus praeteritis, & statim in possessionem bonorum missus, si aius petat ab eo hereditatem, sufficit, si probet esse aium legitimum, & reo incumbet probatio filiationis natura-

DE CASTRO PALAZO

lis, quia ius restitit naturalem filium heredem esse, ita Matiezo supra d.l. tit. 8. lib. 5. compil. 11.

4 Quando autem nulla lis vertitur inter aliquos, sed quidam præterit ordines, aut prælatiuram, tunc reputandus est filius legitimus, quoties de contrario non fuerit diffamatus, traditur in cap. transmissa, & in cap. vortenis, qui filij sine legitimis, & docet Mascard. verbo illegitimus, n. 8. concl. 882. de probationibus. Neque obligandus est hic de iuramento purgare, ut docet Lancelor. Galia in rubr. ff. de verb. obligat. n. 161. & tradit Mascardus supra n. 10. & 11. refert doctorandum, vel licentiam grauantum non esse ad iurandum super natalibus, & cominus ad probandum, si non sit diffamatus. Quod si diffamatus sit, esse illegitimum, ac proinde excludendum à beneficio, siue possideat, siue non, debere se purgare, iuxta cap. accedens, de purgat. canonic. & ibi Abbas num. 4. Ioann. Andr. in cap. veniens, de presbytero non baptizato, Palcotus in lib. de notis, & spiritus, cap. 10. Tellus Fernand. l. 1. Tauri, num. 7. Matiezo supra num. 13. Ratio est, quia tunc subit vicem actoris, & debet qualiter probare.

5 Ex his respondetur argumento primæ sententiæ, quatenus nostre conclusioni videtur contrarium: non enim filius punitur, quando ei negatur hereditas, filiatione non probata. Imò potius alij hæredes certi punirentur, si absque probatione filiationis hereditate priuarentur. Ad confirmationem respondeo cum Mascard. de probat. verb. illegitimus, concl. 882. n. 6. in dubio præsumi quod honestus est, quando quis id allegat se defendendo, ne ex delicto puniatur, secus si dicat agendo, & ad consequendam alteri condemnationem: tunc enim non debet capi præsumptio delicti exclusiua, nisi probetur, quia est in damnum tertij, ita Decius in l. emancipari, post n. 3. vers. non obstat alia ratio, C. de collation. cum Bart. post glossam in l. qui iurasse, §. si pater, ff. de iurando.

Ad argumentum secundæ sententiæ respondeo, esto matrimonium non præsumatur: at matrimonio constante filium inderiatur legitimum, & non illegitimum præsumi, præcipue cum ipse filius actor non est, sed reus, neque aliqua contra laborat infamia.

6 Sed quid si mulier aliqua effecta vidua illico alteri nubat, & intra nouem menses à contracto matrimonio secundò pariat, si filius inde natus quilibet est reputandus, an primi mariti, vel secundæ? In hac re Syluester, verbo filij, q. 17. Mascard. de probationibus, concl. 788. n. 24. affirmant cum Bart. in l. Gallus, n. 13. ff. de liberis, & posthumis, inspicienda esse signa conceptionis, quod si non appareat, standum consuetudini mulieris tempore quo parere consuevit, quod si neque hoc appareat, standum iudicio petitorum Medicorum, vel obstetricum, argum. l. 1. §. 1. ff. de ventre inspiciendo. In quo casu non esse iurem coniecturam matris affectionem dicit Alciat. de pres. reg. 3. pres. 37. n. 15. Item (et si reproberet Bart. supra) videtur potest cui filius assimilatur, an marito viuenti, an defuncto. Nam esto assimilatio contingere possit ex cogitatione mulieris tempore conceptus: at raro ex hac causa oritur, & regulariter à generante procedit, & cum in præsentis per coniecturas procedatur, sufficit assimilatio, quæ facit probabiliter, cum in pleribus sit vera, & consensit Alciatus supra. Tandem affirmat Syluester, si nullo probabili modo veniri possit in notitiam veritatis, debere reputari filium eius, in cuius domo natus sit, vel ex vtraque hereditate ei prouidere, cum non appareat quæ magis obigetur, & filius, & mulier non debeant subsidij priuari. Decius vero in cap. per tuas, de probationibus, vers. quartus, & vltimus, & videtur approbare Mascardus supra, dicit in hoc casu debere iudicari quod esset favorabilis ipsi filio, nempe si primus maritus esset ditior, illius sit præsumendus.

7 Mihi quidem dicendum videtur, posteo, quod supradictæ omnes coniecturæ non tollant dubium neque appetant certam veritatem, reputandum esse filium eius, in cuius domo natus est, seu eius, qui actualiter est in possessione matrimonij. Nam in casu dubij possessio actualis debet præualere, & tradit Bald. leg. si mater, C. de suis, & legitimis hæredibus, Valquez l. 1. disp. 66. cap. 8. in princip. Salas tractat. 8. disp. vltima, sect. 24. num. 245.

8 Signa autem ad dignoscendum, quilibet reputari debeat filius legitimus, optimè tradit Panotmitanus in cap. per tuas, de probat. Bartol. in leg. quidam quasi, ff. de probationibus, & ex illis Couarr. in epitome cap. 8. §. 3. num. 9. Bart. 1. Menoch. de arbit. iudic. casu 89. à n. 60. Syluester, verbo filij, q. 12. Mascard. tom. 1. de probationibus, verbo filianus, concl. 788. Et ex his accipit primum signum ad cognoscendum aliquem esse filium legitimum. Et si nascatur ex vxore in domo mariti, cohabitantibus simul, vel alieni iuris, & ex cap. per tuas, de probationibus, & ex cap. transmissa, qui filij sine legitimis. Quod signum extendi debet, etiam si vxor tempore conceptus adulteret, si eo tempore maritus cum vxore cohabitabat, reputandum inquam esse filium mariti, & legitimum per textum in leg. miles, §. defuncto, ff. ad legem Iuliam de adulteriis. Bald. in rubr. C. de probationibus, col. ult. & l. si mater, C. de suis, & legitimis. Abbas Felin. & Doctores communiter in cap. per tuas, de probationibus, Alciat. de presump.

in regul. 3. presump. 37. in princip. & aliis multis relatis docet optimè Couarr. in epitome 2. part. cap. 8. §. 3. n. 8. Mascard. de probationibus, concl. 788. n. 6. Ratio est, quia præsumendum est quod est favorabilis & honorabilis filio, cum enim possit esse filius mariti, & adulteri, iniquum est si in fauorem filij præsumptio non esset. Item hæc præsumptio est in fauorem matrimonij. Ergo est asserenda. Quæ ratione, & quibus casibus hæc præsumptio possit cessare, optimè per Mascard. supra.

9 Secundum signum ad probandum legitimitatem sumitur ex tractatu parentum, quando parentes ita filium tractant, ut proprium, & legitimum, ipsèque illos ut tales veneratur. Hic tractatus ita efficit, ut infirmari non possit negatione parentum etiam iurata: sicut enim confessio filiationis facta à parentibus non potest reuocari ab ipsis in præiudicium filij, ut testatur Glossa in cap. per tuas, de probat. multò minus reuocari poterit tractatus, qui efficacior est in nominatione, ita Abbas in cap. per tuas, de probat. n. 3. & 4. & ibi Felin. num. 14. Bald. in l. non ignorat, C. qui accusari non possunt, Couarr. in epitome 2. part. cap. 8. §. 3. à num. 6. Menoch. de arbit. iud. casu 89. à n. 60. Mascard. de probat. concl. 789. à num. 3. & tradit Glossa in cap. transmissa, qui filij sine legitimis.

10 Tertium signum adductum à Doctoribus est nominatio hæc tamen, ut bene explicat Mascard. concl. 790. per se non sufficit constituere filium in quasi possessione filiationis, cum sæpe ob significandum amorem, & blandum affectum, hoc vocabulo filij soleamus uti, & que sic appellemus qui vere non sunt. At si nominatio filij à parentibus esse facta seruo, & ex proposito, & præcipue coram aliquo Notario, & maxime in iudicio, & testamento, absque dubio constituitur filium in quasi possessione filiationis, ita ut aduersario incumbat onus probandi contrarium, & dum non probatur, reputandus talis est, ita Gloss. in cap. Michael, de filio presbyter. Abbas cap. per tuas, num. 8. & ibi Decius num. 31. Menoch. casu 89. n. 28. in prime, de arbit. iud. Couarr. 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 3. n. 7. & alij innumeri relati à Mascard. supra.

11 Quartum signum, seu coniectura ad probandum filiationem est fama, & communis populi opinio. Sed hæc ut probet perscete, aliis admiralibus, & coniecturis debet succiniri, ut bene dicit Abbas in cap. transmissa, qui filij sine legitimis. Anton. de Butrio in cap. per tuas, verb. communiter, de probationibus, Felin. ibid. n. 11. Couarr. epitome decret. cap. 8. §. 3. n. 9. in fine, p. 2. Mascardus concl. 791. à n. 7. Et ratio est, quia fama solam temperat probat, ex cap. 1. de appellat. & cap. veniens, et. 2. de testib. Requiritur ergo alia, ex quibus probatio integra coalecat.

12 Quintum signum est, si à patre, vel filio instituitur, nam licet sit institutio communis filio, & extraneo, tamen quando facta est alicui filio cum in possessione filiationis constituit, donec contrarium probetur. Quia per hanc institutionem taliter factam patet filium tractari ut filium, & ratione tractatus, & institutionis optimè si actio probatur, alia institutio nulla esset, ex l. si pater, l. neque apud, C. de heredibus instituentibus, & tradit multis relatis Mascardus concl. 793.

13 Alia signa, & coniecturas adducit Mascardus segg. conclusionibus, ad filiationem probandam quæ sit scriptum manu parentis, in quo nominat quo die talis filius fons natus sit, & per alias nominationes. Item ex educatione, & alimentis præstitis filio, coniecturis aliis concurrentibus: quia sic tractatur ut filius. Aduertendum tamen est, etsi vna, aut altera coniectura dubium non tollat, & probationem sufficientem filiationis non constituit, si autem plures concurrant, illam constituere posse, sic Accurs. in lib. 2. in primis, ff. de excus. iur. Anchar. consil. 225. & segg. vol. 1. Gonzad. consil. 22. n. 23. Butlar. consil. 88. n. 7. fine, & alij plures relati à Mascard. concl. 796.

14 Tandem dubitari potest, quis filium illegitimum alere teneatur, casu quo dubitatur de eius parente, quoniam sit determinare? Cognoscitur enim esse eius parentem hunc, vel illum, at ignoratur, quis sit determinat. Et quidem si ex vno patre sit spurius, & ex alio naturalis, probabilis est omnem obligationem patri constituti naturalem conuenire, quia in casu dubij potius naturalis, quam spurius præsumendus est filius, utpote quid honestius, & filio favorabilis. At quando vtraque patens dubius æqualiter reddunt filium naturalem, vel spurium, non deicit qui affirmet neminem esse obligatum præbere alimenta. Primò, quia in casu dubij nullus debet possessione propriæ pecuniæ spoliari, uti alimenta tribuit. Secundò debitum incertum non est æquum satisfieri solutione certa, & determinata.

15 Nihilominus dicendum est quemlibet teneri filium alere. Habet enim filius actionem aduersus patrem, ut siu alimenta præbeantur. Cum ergo determinat sciri non possit eius pater, ne talis actio, & debitum inuito reddatur, inter verumque debet diuidi. Confirmito. Quando ignoras, cuius sit res aliqua, scis tamen certò esse huius, vel illius, debes inter verumque diuidere, quia vtraque ius habet, similiter in præsentis ignoratur cuius filius sit hic puer, cognoscitur tamen esse huius, vel illius, debet inter verumque debere alimentumque diuidi, sic Valquez l. 1. disp. 66. cap. 8. n. 7. Saas tract. 8. disp. vltima, sect. 24. n. 247. Azot. lib. 2. instit. moral. cap. 19. quasi. 8. Villalobos tom. 3. sum.

sum. tract. 1. d. ff. 10. in fine. Addunt tamen Azor. & Villalobos...

PUNCTUM VI.

An in aliis materiis sit deponendi dubiam conscientiam.

- 1 Probabilis est sufficere.
2 Possessio est, pro qua est iuris praesumptio.
3 Extra materiam iustitiae plures affirmans nihil possessionem praesupponit.
4 Satis praedictum text. & rationibus.

Respondeo probabilis esse sufficere, sive sit in materia religionis, sive temperantiae, vel alterius virtutis. Quia...

Difficile tamen est assignare in causis dubiis pro qua parte sit possessio. Nam quod dicit Thomas Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 10. n. 13. cum Soto lib. 7. de iust. q. 3. art. 1. col. 3. vers. hic verò. Atagon. 2. 2. q. 88. art. 8. paulo post princip. notab. 2. possessionem esse pro qua est iuris praesumptio...

Restat satisfacere aliquibus, qui extra materiam iustitiae nihil prodesse possessionem arduant: sicut Azor. tom. 1. in iust. moral. lib. 2. cap. 19. quaest. 10. & lib. 11. cap. 15. q. 2. Valquez 1. 2. d. ff. p. 5. cap. 3. n. 13. Anton. Perez cert. m. 10. scholast. n. 132. Sayrus in clausi regia. lib. 1. cap. 13. num. 36. Salas tract. 8. d. ff. v. n. 17. num. 162. & sect. 25. num. 252. Limitat tamen suam doctrinam Salas, ut non procedat, quando cum incommoitate, & detrimento sui, vel alterius prius datus est aliquis libertate, idemque tenentur affirmare, qui in dubio voti obligationem imponunt, quos postea referemus. Hi enim omnes dicunt ex-

tra materiam iustitiae tutiorem partem eligendam esse in dubiis, ne aliquis se exponat periculo peccandi. Mouvitur ex aliquibus textibus praecipue ex cap. ad audientiam, cap. significasti, el. 2. de homicidio, ubi in dubio an occiderit Sacerdos, censetur irregularis: quia in hoc casu (ait Pontifex) tutius est cessare ab officio, quam temere celebrare, pro eo, quod in aucto multum, in reliquo magnum periculum timeatur. Item in cap. illud dominus, de cleric. excomm. ministr. Episcopus quidam excommunicatus fuit, quia suam Ecclesiam reliquerat, & aliam occuparat, qui tamen sic excommunicatus divinis se immiscuit, postea vero excessum suum recognoscens in praesentia Papae constitutus inter alia in sua excusatione proposuit, se non credere, quod Episcopus posset monitione non praemissa aduersus eum procedere, quia non erat iudex ordinarius, sed delegatus. Item proposuit se non credere priuatum esse, officia divina celebrare, cum ab eo communitas non accepisset, & cum ei non nisi per famam de sententia excommunicationis constaret. Cui allegationi responderit Innocentius III. quod licet in hoc non videatur culpabilis omnino extitisse, quia tamen in dubio via est tutior eligenda, & si de laici in eum sententia dubitaret, deberet tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica perpetrare. Vbi aduerto huiusmodi Episcopum videtur habuisse sufficientem rationem dubitandi se excommunicatione non ligari, & nihilominus quia id dubium erat, ut culpabilis a Pontifice declaratur nulla alia ratione, nisi quia in dubiis tutior pars est eligenda. Deinde in cap. inueneris, de sponsalib. iuuenis, qui puellam nondum septem annos accepit, & cum illa consummare tentauit, eam non potuit, & postea conobtinam illius duxit, mandatur separari ratione impedimenti publicae honestatis contracti. Quod impedimentum sanè dubium erat, quia dubium erat, an talia sponsalia valerent, imò praesumptio iuris pro eorum nullitate stabat, sed quia in hoc dubio temere se matrimonio copulauit, cum in dubiis, quod certius est tenere deberet, ideo mandatur a Pontifice separari. Sequitur ergo ex his omnibus partem tutiorem esse sequendam, neque prodesse possessionem.

Verum huiusmodi textus non conuincunt. Concedo Pontificem in casu homicidij dubij statuisse irregularitatem ob reuerentiam, & decentiam factarum rerum, innoxium illi principio, in dubiis tutiorem partem esse eligendam, non tanquam obligatio, sed tanquam optimo consilio.

Ad cap. illud dominus, respondeo debuisti illum Episcopum abstinere, quia orto dubio de excommunicatione debebat aliquam diligentiam facere ad illud vincendum, nullamque legitur fecisse, ac proinde tanquam temerarius violator potius posset, stante enim dubio, & non facta diligentia ad illud deponendum, tutior pars necessaria est eligenda, ut diximus puncto 1. huius d. ff. Adde ex fama sicut probatur matrimonij impedimentum, poterat & excommunicatio probari, saltem ut abstineret a celebratione.

Ad cap. inueneris, dico possessionem matrimonij nihil iuueni fauere posse, cum matrimonium contraxerit dubius de valore sponsalium, & consequenter mala fide. Inducit autem Pontifex matrimonium esse nullum, quia priora sponsalia fuisse valida iudicauit: ea autem iudicauit valere, quia vidit malitiam iuuenis suppluisse eam aetatem, quod non leuiter collegit ex eo quod tentauit consummare, & ex aliis coniecturis, quae licet non essent omnino euidentibus, erant tamen motiua certe, ut merito Pontifex potuerit vi illorum declarare sponsalia valida fuisse sic Glossa, & Praeposit. in supradicto cap. Thomas Sanchez lib. in Decalog. cap. 10. n. 15. §. ad 3. Suarez tom. 2. de relig. lib. 4. de voto, cap. 5. n. 2. Adde cum Panormit. & communis, ibi iuuenem illum maiorem esse septennio, & postquam septennio proximam esse: quando autem iuuenis maior septennio duxit minorem septennio, & eam tradidit ad domum, oritur ex tali contractu impedimentum publicae honestatis, secundum communem, eam aliquo modo dubiam, sententiam.

PUNCTUM VII.

An dubius de lege, vel praeccepto tenearis illo.

- 1 Si facta sufficienti diligentia adhuc dubius es de lege, vel praeccepto non teneris illo.
2 Idem est si dubites, an se extendat ad aliquum casum.
3 Si dubitas, an sit lex vbi recepta, probabilis est te illa teneri.
4 Satis est probabile oppositum.
5 Si certus sis de lege, & dubitas an ratione alicuius necessitatis extimaris, affirmari aliqui non teneri, si lex est incommoda.
6 In tali casu obligaris lege.
7 Certus de lege, & dubius, an satisfeceris, teneris illa.

Respondeo, si facta sufficienti diligentia ad investigandam veritatem adhuc dubius manes, non teneris lege, aut

DE CASTRA PALAZO...

aut praecepto. Ita Henriquez lib. 8. de Eucharist. cap. 45. num. 3. in comment. licet. P. Suarez 5. tom. in 3. p. disput. 40. sect. 5. num. 15. Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 41. num. 36. Et lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 32. Villalobos tom. 1. sum. tractat. 1. diff. 21. num. 4. Eman. Saá verb. dubium, num. 2. Quamuis Valquez 1. 2. disp. 64. cap. 3. Et disp. 66. cap. 1. in iure, teneat oppositum, & ex parte illi consentiat Salas tractat. 8. disput. unice. sect. 25. num. 158. Ratio nostrae conclusionis est, quia in hoc dubio est possessio pro libertate. Quilibet enim suarum actionum est dominus, & libere in illis procedere potest, dum se ligatum non cognoscit, qui igitur post factam diligentiam dubius est de praecepto, non se cognoscit ligatum.

2 Idem prorsus dicendum est, quoties dubium fuerit, an lex, vel praeceptum ad aliquem casum se extendat, quia tunc perinde est ac dubitate de lege, an sit imposita. Ita Thomas Sanchez in Decal. cap. 10. n. 33. Salas supra n. 158.

3 Sed quid dicendum, si dubitas, an sit lex vsu recepta? Thomas Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 11. numer. 35. existimat in hoc dubio te esse obligatum lege, quia cum de lege confiter, pro eo fiat possessio, & iuris praesumptio. Ergo ut ab eius obligatione eximaris, tibi incumbit onus probandi non esse vsu receptam. Fateor hoc esse probabilius: & ita tenet, etsi non satis consequenter Bonac. disp. 1. de leg. q. 1. p. 4. m. 44. Et disp. 2. de pecc. 7. p. 7.

4 Nihilominus valde probabile est te in supradicto casu lege non teneri: ita Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 2. cap. 19. quest. 12. Salas illa disp. unice. sect. 18. num. 109. dicunt enim dubitan-tem an aliqua lex excommunicationem, suspensionem, vel irregularitatem imponens sit vsu recepta, posse reputare non esse vsu receptam, & non obligare. Moverunt, quia in legibus poenaliibus benigniorem partem sequi debemus. Friuola ratio, si pro lege esset possessio. Quare ratio nostrae conclusionis ea debet esse, quia tunc non constat de lege imposita, ac proinde non possidet: ubi enim dubium est, an aliquando fuerit vsu recepta, est dubium, aliquando obligauerit, quia ad hoc ut obliget, debet necessarium recipi secundum probabilem sententiam, ut tradit Dominicus. in capit. istis §. leges, 4. dist. 8. in cap. 2. de consuet. & Felin in cap. 2. de re. g. a. et pace. à num. 12. & ex illis Nauarr. in sum. cap. 23. num. 41. Rebell. de obligat. iustit. x. p. lib. 1. q. 48. §. num. 7. & alij plures referendi, tract. 3. de legib. disp. 1. p. 13. Si ergo dubium est, an aliquando obligauerit, dubium est, an aliquando fuerit vera lex, & consequenter non possidet. Idem dicendum est à fortiori, quoties dubitas de promulgatione legis, an fuerit facta, quia lex esse non potest sine promulgatione. §. 1. in aut. hinc. ut facta nona constitutiones, & in §. ius autem, instit. de contrahend. ompt. & probat optime Decius in rubr. de consuet. post. num. 36. vers. vlt. vlt. tamen videtur.

5 Quid si certus sis de lege imposita, dubites an ratione aliquis necessitatis, vel alterius circumstantiae ab ea eximaris? Salas illa sect. 25. n. 259. existimat te non teneri, si lex est tibi incommoda & molesta. Moverunt, quia libertati fauendum est, quantum possumus. Debemus ergo pro libertate iudicare quoties dubium est, an lex obliget.

6 Dicendum tamen omnino est in hoc casu, te obligatum esse. Quia constat legem ipsam possidere, & eius obligationem. Ergo ut eximaris ab ea exultatus, probare debes exceptionem: immo tunc ergo ab obligatione certa te volebas eximere exultatione dubia. sic Medina 1. 2. quest. 96. art. 6. ad fin. proposit. 3. Ioan. Sanchez disput. 43. num. 8. in princ. Thomas Sanchez, relatis Decio, Alciato, Surdo Neuiz, & aliis, lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 34. Et lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 37. Idem dicendum est, si dubites, an abrogata sit lex, vel in ea dispensatum, quia lex possidet, & probare debes exceptionem, ut eximaris: sic vterque Sanchez supra & Salas (etsi non multum consequenter) illa disput. unice, section. 26. num. 265. Ratio in contrarium non obstat: libertati enim fauendum est, quoties non constat ligatum esse, ac cum constat de lege, constat de vinculo, & illi ut possidenti in casu dubio debemus fauere.

7 Hinc à fortiori constat te esse obligatum lege, si certus sis de illa, & dubius an satisfeceris, v. g. certus es te esse obligatum quotidie horas canonicas recitare, dubitas an obligationi satisfeceris, teneris dum non deponis dubium, recitare, quia obligationi certae non potest solutio dubia fieri satis. Ita Medina C. de orat. quest. 16. artic. 6. in 2. part. dub. 3. Nauarr. c. si quis autem, de poenitent. distinct. 7. num. 76. vers. 17. Thomas Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 10. numer. 12. Rebell. de obligat. iustit. part. 1. lib. 2. quest. 14. sect. 2. num. 9. Et 10. in fin. pag. 119. cap. 2. p. lib. 1. quest. 2. quest. 2. sect. 2. m. 13. §. 9. a etiam ratione.

* *

*

PUNCTUM VIII.

Aliqua notatu digna ex supradicta doctrina inferuntur.

- 1 Quid sit epicheia, & an detur in casu dubio.
- 2 Non licet vti epicheia in casu dubio, si consulti potest superior.
- 3 Quando superior consulti non potest, affirmant aliqui.
- 4 Seruanda tamen est lex.
- 5 Apponitur quadam limitatio, sed non approbatur.
- 6 Quid de dubitante, an sonuerit 12. hora noctis, ut possit cenare, vel carnes comedere.
- 7 Dubitans an expleuerit 21. annum, ieiunio non tenetur.
- 8 Dubitans an comederit, vel biberit post 12. horam noctis, secundum aliquorum opinionem, communicare potest.
- 9 Probabilius est dubitantem communicare non posse.
- 10 Satisfit fundam. n. 8. adductis.
- 11 Dubitans ob tenuitatem beneficii de obligatione recitandi, tenetur recitare, defenditur probabilibus.

1 Primò inferitur, quid dicendum sit, an in casu dubij detur locus epicheiae. Epicheiam voco emendationem legis, seu interpretationem, quando scilicet aliqui interpretatur legislatorum vel non potuisse, vel noluisse ad aliquem actum, etsi sub verbis legis comprehensum, obligare ob occurrentes circumstantias. Ex qua interpretatione, si voluerit operetur dicitur vti epicheia, ac proinde epicheia actus est intellectus & voluntatis, ut bene dixit Suarez lib. 6. de leg. cap. 6. num. 2. & 5.

2 Hanc autem interpretationem seu emendationem legis nullo modo licere in casu dubio, si consulti potest superior. Est communis sententia cum D. Thom. 2. 2. q. 120. art. 1. in corp. Et ad 3. quest. 96. art. 6. ad 2. & ibi Caeteran. & alij Medicin. C. de poenit. tract. de ieiunio quest. de iis qui tenentur ad ieiunium. Sotus lib. 1. de iustit. quest. 6. art. 8. §. 1. etiam vtrò conclusio Et §. ad huius rei intellectum. Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 41. n. 37. Suarez lib. 6. de leg. cap. 8. n. 10. Sanchez disp. 43. n. 8. circa medium. Valquez de Eucharist. disp. 219. cap. 4. n. 43. Ratio est evidens, quando dubium est de voluntate superioris, an scilicet voluerit ad illum casum legem suam extendere. Quia operari cum conscientia dubia, quando ipsa deponi potest, est peccatum ob periculum. Sed cum dubium est, an voluerit superior obligare, in tali casu deponi potest dubium ex eius consilio. Ergo non licet in tali dubio operari superiore inconsulto. Si verò dubium sit de potestate superioris, an inquam, poterit obligare, cum clare non constat eius impotentia, inquam videtur, interpretari non posse obligare & legem deficere, cum pro lege, & potestate superioris sit possessio.

3 Difficultas aures est, an in casu vrgenti, in quo superior consulti non potest, possit vti epicheia?

Affirmat Syluest. verb. Papa, quest. 16. dicto 2. fine. Et verb. dispensati, q. 4. Cordub. q. 11. 3. q. 13. ante reg. 1. fol. 105. Henriquez lib. 14. de irreg. c. 3. n. 3. licet. X. consentit Salas, quoties adimpletio legis est molesta, & incommoda, tract. 8. disp. 25. n. 260. Ratio, quia videtur nimis durum obligare homines legibus non certis, sed dubiis, in tali casu videtur lex dubia, cum de eius obligatione dubitetur.

4 Tenenda tamen est communis sententia, seruandam esse legem. ita D. Thom. Soto. Medina. Valquez, vterque Sanchez, & Suarez supra, & affirmant Syluest. Cordub. & Henriquez intelligendos esse non de dubio aequilibri, sed de formidine, quando scilicet est probabile iudicium, licet eum formidine, vel non potuisse, vel noluisse superiorem in tali casu obligare. Ratio est, quia in tali casu lex non est dubia, sed certa, cum constet verba eius talem casum comprehendere. Solum autem est dubium, an legislator voluerit, vel poterit illum casum comprehendere. Ergo dum non probatur impotentia eius vel noluit, pro lege stare debet praesumptio, re potest possidente.

5 Limitat autem supradictam doctrinam Suarez illo lib. 6. de leg. cap. 8. num. 11. ut procedat, nisi alteri legi grauiori dubitetur contrariari. Tunc enim (inquit) licet grauiorem legem exequi, omnia minori, quia illa concurrentia est sufficientis ratio deponendi praedictam dubiam conscientiam, ne homo sit perplexus. Mihi autem supradicta limitatio non placet. Existimo namque seruandam tunc esse legem, & praeceptum certum, omnia lege, & praecepto dubio: quia possidet praeceptum certum, dum non constat alteri legi superiori contrariari. Quia ratione contra dubius de obuii prioris coniugis tenetur praesentem reddere debitum, etsi reddidit debiti contraria sit tam iuri prioris coniugis, quam temperantia: quia lex temperantiae, & iuris prioris coniugis est dubia, & lex dubia non potest praualere aduersus legem certam & possidentem, qualis est de reddendo debitum praesenti coniugi. Item quando est dubium, an inactia iuramenti, vel voti licita sit, sentit D. Thom. 2. 2. q. 89.

quasi 89. art. 9. ad 1. obligare, siquidem dicit posse Episcopum tunc dispensare. Ergo à fortiori obligabit præceptum certum, cum dubium solum est alteri contrariari.

Secundo inferitur dubitantem, an fuerit elapsa 12. hora noctis, non posse carnare in illa dies sit ieiunij. Quia possidet ieiunij præceptum, dum non constat de probabili executione. Et contra verò, si crastina dies est, ieiunij dubitans, an 12. noctis, potest hodie carnem comedere, quia certò possidet libertatem, & solum sub dubio stat privatio illius. Quòd si diversa horologia sint, poteris cuilibet te accommodare, quia sequeris quasi opinionem probabilem, nisi forte aliquod sit communiter, vt errans reparatum. In iis conveniunt etiam munitur Doctores, Vega lib. 3. sum. casu 213. Thomas Sanchez lib. 2. de matr. disp. 41. n. 40. Salas 1. 2. r. 8. disp. vnic. sect. 25. num. 264. Ioan. Sanchez disp. 42. n. 3. & disp. 43. num. 5. Villalobos tract. 1. de conscient. disp. 21. num. 6. & 7.

7. Tertio inferitur dubitantem an expenderit 21. annum, ieiunio obligatum non esse. Quia ante dubium est in libertate non ieiunandi, qua libertate privari non debet ob præceptum dubium. At non poterit ad ordines, vel beneficia promoveri, dum dubius est, an habeat ætatem requisitam: quia toto tempore antecedenti dubium, obligatus erat non ascendere ad ordines, vel beneficia ante ætatem. Ergo non poterit illo præcepto deobligari, dum non probat ætatem, sic Thomas Sanchez supra n. 38. & Ioan. Sanchez n. 6. & 7.

8. Quarto inferitur quid dicendum sit, si dubites, an post 12. horam noctis comederis, an biberis, possisne communicare? Et dubium esse potest non de actione comedendi, vel bibendi, sed de tempore, certa enim esse potest comestio, vel potus, at dubium, fueritne post 12. horam noctis: Secundo potest esse dubium de comestione, vel potu, non de tempore, vt cum quis ad lavandum se hora maucina adsumit aquam ad abluendum os, dubitat tamen, an aliquid deglutiens, in iis enim casibus accitit pugnare Ioan. Sanchez in select. disp. 42. n. 1. & præcipue n. 9. posse sic dubitantem ad Eucharistiam accedere, & Confessarios sic debere consulere. Adducit pro se Medina, in sum. in declaratione 3. præcipue Ecclesiast. § 42. non longe à princip. ubi ait: Ne sint fideles nimium scrupulosi, si abluendo os illis videatur aliquam guttam transgulisse, nisi enim manifestè cognoscatur fuisse transiectam in stomachum, non abstineant à communicatione. Lucium in sum. fol. 145. in el præcepto 4. de la Iglesia de comulgar, dicens: El que sta en duda, si trago una gota de agua, y no lo vea claro, puede comulgar. Fauter huic opinioni non leuiter Eman. Sa verbo Eucharistia, n. 28. dicit. Complutens. 609. quatenus dicit: Tractatum aliquid contra voluntatem, vt parum aqua dum os abluatur, non impedit communicationem. Probaturque potest hæc opinio primò, Homo habet ex se libertatem, & potestatem communicandi, Ergo ob dubium comestione privari non debet tali potestate. Secundo qui cenat carnes die Iouis, dubians, an sit hora 12. noctis, non aduertat præcepto ieiunij quia est dubium, an tunc vigeat tale præceptum, Ergo similiter talis cenæ non aduertat præcepto ieiunandi ad communionem, quia est dubium, an tunc vigeat tale præceptum. Et confirmo, Si quis habet præceptum ieiunandi crastina die ieiunio naturali, sine vilo profus potus, & cibo, & hodie dubitans an sit hora 12. noctis, comedat, talis comestio ieiunium naturale non violat: quia non intelligitur pro tunc possidere præceptum, Ergo ex tali comestione non reddetur inhabilis ad communionem, quia in tantum reddi potest inhabilis, in quantum intelligitur ieiunium naturale soluisse: at per illam comestionem non intelligitur ieiunium naturale soluisse, Ergo Tertio conuincit, et id dubium de valore matrimonij superuenit, & facta diligentis dubium vincit non potest, potest petere debitum, quia ante dubium fuit in possessione, quòd illa vxor esset propria, qua possessione ob superueniens dubium privari non debet, sed cui dubium superuenit, an comederit post 12. horam noctis, erat in possessione communicandi, Ergo non debet tali possessione ob dubium politari.

9. Nihilominus probabilis existimo sic dubitantem non posse communicare ita docet Thomas Sanchez lib. 2. de matr. disp. 41. n. 40. Salas de conscient. sect. 25. n. 264. Villalobos tr. 1. de matr. disp. 21. n. 7. & Doctores communiter, Probo. Primò. Præceptum sumendi Eucharistiam ieiunij semper obligat, Ergo si cui n. accedit sumere Eucharistiam, dubitas, an sis ieiunus, dubitas an præcepto sumendi Eucharistiam ieiunij aduerteris, & cum nulla sit pro tua parte possessio præcepto antecedens, fit sane in casu dubij pro præcepto standum esse. Secundo, qui dubius est, an sit ieiunus, dubius est, an sit dignus, Ergo ne indigne manducet, probare debet se ieiunum esse. Tertio qualitas non præsumitur, nisi probetur vt optime docet Menochius consil. 35. n. 3. & consil. n. 21. Ergo non præsumitur ieiunus, nisi probet. Probare autem non potest qui dubius est, Ergo. Quarto vniuersaliter probare debet fundamentum suæ intentionis, aliis succumbet. Lei qui dicit, ff. de probat. l. actor, quod affirmat, C. od. l. qui accusare, C. de edend. & tradit Decius consil. 164. num. 1. Socin. junior consil. 12. n. 3. lib. 1. & aliis relatis Micael, de probat. verb. qualis, consil. 123. num. 3 & 4. At fundamentum exigentis communionem ab Ecclesia est esse ieiunum à culpa in anima, & à cibo, & potu in corpore. Ergo dum non probat hoc fundamentum, immeritò exigit communionem.

10. Neque obstant superius allegata pro Ioan. Sanchez. Ad primum dico neminem habere libertatem communicandi, nisi probata dignitate, sicut neque habet libertatem accipiendi beneficium Ecclesiasticum, aut ordines, nisi probata ætate, & legitimitate ad illi requisitis. Quare dum dubius est de ætate, aut legitimitate neque beneficium, neque ordines recipere potest, ita neque Eucharistiam, cum dubius est, an comederit.

Ad secundum respondeo cenam illam non contrariari præcepto ieiunij Ecclesiastici, aut naturalis per se, at contrariari communioni postea sequenda, non contrariari præcepto ieiunij, quia non constat tale præceptum esse, at contrariari sequenda communioni, quia communioni, & præcepto certo bene potest dubia comestio contrariari. Aliud enim est ius acquisitum tollere, aliud de nouo acquirere, ex vi enim præcepti ieiunij tollitur homini ius acquisitum comedendi, cum voluerit, quod ius tolli non potest, nisi præcepto certo & indubitato. At cum homo comestione intendit, beneficium intendit acquirere, Non ergo illi irrogatur iniuria, si non detur tale beneficium, dum non probat sufficientiam.

Ad tertium respondeo ob superueniens dubium non impediri coniugem petere debitum, quia habuit ius iustitiae acquisitum ad petitionem. At nullus habet ius iustitiae acquisitum, vt sibi sacramenta donentur, nisi prius probet se nullum impedimentum habere. Ergo, Adde est cuilibet licitum sit matrimonio copulari, non tamen licitum illi est, si dubius sit habere impedimentum, quia numquam habuit ius in matrimonio copulandi, nisi probando impedimentum non esse: ita similiter, est cuilibet ius habere Eucharistiam sumendi, non tamen illud habet, quin prius probet se dignum esse. Aduerto tamen horam 12. noctis completi, cum primus pulvis sonat, quia tunc iudicatur horam completam esse, & quia non potest vno pulsu indicari, ideo multiplicentur. Quare si quis post primum pulsum biberit, siue dubio communicare non potest: ita Thomas Sanchez illa disp. 41. num. 40. Villalobos diff. 21. Salas num. 264. Ioan. Sanchez disp. 42. n. 19. Garcia de benef. 1. tom. 5. cap. 1. à num. 524.

11. Quinto inferitur, quid dicendum de habente beneficium tenue, & ob id dubitante an obligatus sit recitare? Salas 1. 2. tract. 8. disp. vnic. sect. 17. n. 154 sine affirmat non teneri, quia est dubium iuris, & præcipue ex suo sæpè recepto principio. Præceptum, inquam, onerosum, & molestum implendum ex obligatione non esse in casu dubij. Mihi quidem probabilis videtur dicendum in tali dubio obligationem esse recitandi, tener expresse Vasquez 1. 2. disp. 65. cap. 3. num. 11. Ratio est, quia est certum te habere beneficium, ac proinde obligationem officij illius generam. Dubium autem est an ab hac obligatione obparuitatem fructuum excuseris, quando autem obligatio est certa, & excusatio dubia, teneris obedire. Adde in foro externo te fore condemnandum, si dubia esset excusatio, quæ pro Ecclesia est certa lex, à cuius obligatione vt excusari posses, debebas excusationem probare, quod constat ex doctrina tradita à Couarr. lib. 2. var. cap. 12. n. 12. Thiraquell. de retract. lignag. §. 1. Gloss. 9. n. 2. v. vers. quibus adde. Couarr. reg. 8. cancell. Gloss. 8. n. 72. Eucard. in suis topicis loco ob exceptione ad regulam, n. 12. vbi omnes probant, cum de lege constat, & ab illa vis te eximere, probandam tibi esse causam excusationis, alioqui pro lege iudicandum est.

PUNCTUM IX.

Dubius de voto, iuramento, vel promissione, an tenearis.

- 1 Affirmant plures, & qua ratione probent.
2 Probabilis est se esse excusatum.
3 Satisfit fundamentis oppositis.

Affirmant plures, grauesque Doctores, Azor, tom. 1. instit. moral. lib. 2. cap. 16. q. 10. & lib. 1. cap. 15. q. 2. Valq. 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 65. cap. 3. sine, Anton. Perez certam. 10. Scholast. dub. 2. n. 132. Cordub. sum. q. 147. Saytus in clauis regia lib. 1. c. 13. n. 6. Salas, quoties votum, vel iuramentum non est de re nimis incommoda, & molesta, 1. 2. tract. 8. disp. vnic. sect. 17. n. 162. & sect. 21. n. 452. & 253. Mouentur, quia extra materiam iustitiae eligi debet tuius pars, cum extra illam non derit possessio. Secundo, est in dubio iuris non sit necessarium pariter tutiorem eligere, at in dubio facti necessarium diligenda est, præcipue in foro conscientie, vt tenent Ioan. Andæ. Cardia. Anan. & Socin. cap. ad audientiam, de homicid. num. 46. Panor. mit. ibi num. 1. Felin. n. 17. idè què in dubio homicidij facti cenetur quis irregularis, sed dubium, an votum emiseris, est dubium facti, vt de te constat, Ergo.

Nihilominus probabilis multo est dubitantem, an votum, vel iuramentum, aliamve promissionem emiserit, illis non tenentur.

DE RE CASIRO PALATINO

teneri, si facta diligentia vincit dubium non potest, ita Soto lib. 7. de iustit. quest. 3. art. 2. Gratius decif. lib. 2. cap. 31. in fine. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 1. num. 5. & lib. 8. de Eucharist. cap. 45. num. 3. in comment. litt. P. Man. tom. 1. sum. cap. 99. n. 5. Saá edit. Complut. & Rem. verb. dubium, n. 1. Reginald. in pract. 1. 2. lib. 18. n. 176. Villalob. tract. de conf. diff. 2. 1. Thom. Sanch. alii allegatis lib. 1. de matrim. disp. 9. n. 11. & lib. 2. disp. 41. n. 32. & in Decal. cap. 10. n. 36. & lib. 4. cap. 1. n. 16. Ioan. Sanch. alii allegatis disp. 43. n. 1. Kebell. de iust. p. 2. lib. 1. q. 2. n. 15. §. qua etiam ratione. Suar. 5. tom. in 3. p. disp. 40. sect. 5. n. 15. latius tom. 2. de relig. lib. 4. de voto, cap. 5. n. 7. Salas supra, quoties votum est de re molesta, & onerosa, vt fere semper contingit, fauetque Glossa in cap. ex parte de censibus.

Ratio est, quia videtur iniquum cogi promittentem ad certam solutionem, quin probetur promissor extitisse. Quare in foro externo, & iudiciali nemo promissis cogitur stare dum de promissione non constat: si enim aliquid volenti nubere, obicitis vouisse castitatem, dum non probas votum, non cogitur à matrimonio desistere. Ergo neque in foro conscientie cogendus est votum seruare, si in illo foro conscientie non constat. Item vbi tractatur de obligatione contrahenda, facienda est stricta interpretatio, ex l. quidquid adstringendi, ff. de verb. obligat. & cap. 1. de iureiur. in 6. fauetque reg. 11. de reg. iur. in 6. Vbi partium sunt iura obscura, reo fauendum est, potius quam auctori. Cum ergo vouens, & promittens reus sit, illi in casu dubij fauendum est.

Hæc ratio probat te non esse obligatum, etiam si propendeas magis te vouisse, dummodo semper maneas dubius, sic uterque Sanchez supra. At si probabile tibi sit vouisse, & de contrario solum sit formido, neque vales assensum præstare, tenetis promissione, quia iam est moraliter certum, te debito rem esse. Si autem pro utraque parte probabiles rationes habeas, poteris sequi, quam malueris, vt de se constat, sic Thom. Sanch. de sponsal. disp. 9. n. 11. fine. Suarez lib. 4. de voto cap. 5. n. 5. Ioan. Sanchez disp. 43. n. 2.

Ad primam oppositam sententiam respondet optimè Suarez supra num. 8. & seqq. illam regulam. In dubiis melior est conditio possidentis, non solum in materia iustitie, sed cuiuscunque virtutis habere locum. Tum quia iura ex quibus desumitur, sine vlla restrictione loquuntur, & constat ex reg. in parte 65. de reg. iur. in 6. Tum etiam, quia quilibet habet ius latè sumptum circa suas proprias actiones, vt possit illas liberè, & sine obligatione exercere. Ergo dum non probatur, illas debere, pro libertate stat. presumptio.

Ad secundam, neque in dubio iuris, neque in dubio facti, si dubium speculatiuum sit, obligationem esse semper sequendi partem tutiorem, sed id esse conuenientius. In materia autem irregularetatis, homicidij ob specialem reuerentiam rerum sacratarum pars tutior sequenda est, vt diximus.

PUNCTUM X.

An tenearis promissione, voto, vel iuramento, si dubites adfuisse animum promittendi, vel vouendi.

- 1 Orii potest dubium ex verbis, & ex intentione.
- 2 Si dubium oriatur ex verbis, non tenetis.
- 3 Si oriatur ex intentione, proponitur ratio difficultatis.
- 4 Resoluitur te esse obligatum.
- 5 Apponitur quadam limitatio de iuramento metu extorto. Sed non approbatur.
- 6 Si dubites, an cum ambiguitate illo in casu iuraueris, non tenetis.

Potest hoc dubium oriri ex duplici capite, Primò ex eo quòd verba prolata ambiguum sensum habeant, cum aliquando accipiantur in sensu verè promissorio, & aliquando non: aliquando denotant promissionem veram, aliquando propositum: aliquando denotant iuramentum, aliquando simplicem assertionem, vt si dicas: Per fidem, vel conscientiam meam hoc faciam. Secundo oriri potest dubium ex intentione, an scilicet habueris intentionem promittendi, vel solum simulandi.

Et in primo casu affirmito perseuerante dubio te voto, iuramento, aut promissione non teneri. Quia tunc dubium est, an sit votum: in quo casu fauendum esse libertati diximus, & meo iudicio, de iuramento decifum est in cap. clericus, de iur. iurando, vbi clericus qui iurauit seruare statuta sue Ecclesie, pœnitenti iuramento, aliud denuo statutum factum est, promissisque per idem iuramentum factum, se seruaturum nouum illud statutum, Et respondet Pontifex. Licet transgredi non debuisset, quod promissit, non tenetur ad illius obseruantiam ex debito præstiti iuramenti, cum tamen dubium esset, an iuramentum antiquum ad præsentem materiam extendere & ita docet Suar. tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. cap. 33. num. 3. & lib. 4. de voto cap. 6. num. 2.

De secundo casu, quando verba probata non patiuntur dubiam significationem, sed certam, & dubitatur, an habueris intentionem iurandi, promittendi, & vouendi, vel potius simulandi; vt dubitas, an serueris promissionem, votum, vel iuramentum obligare; alicui possit videri in tui fauorem faciendam esse interpretationem. Quia possides tuam libertatem, dum non constat ligatum fuisse; ac tunc dubius sis de intentione promissionis, non tibi constat ligatum esse, quia non constat de voto, iuramento aut promissione, quæ ad eorum constitutionem, & essentiam requirunt intentionem. Et confirmo. Dubius an sit imposta lex, vel an factum fuerit votum, lege, & voto non tenetur, sed qui dubitat de intentione, dubitat de voto, promissione, & iuramento, cum sine intentione non sint. Ergo non tenetur.

Nihilominus in hoc dubio tenendum est pro certo te obligatum esse promissione, voto, & iuramento, Primò, quia delictum præsumi non debet nisi probetur, ex cap. abfit, 11. quest. 3. ibi, abfit et quidquam finitum de his arbitrium qui Apostolico gradu succedentes. Christi corpus sacro ore confitentur; & tradit Vlpian. in l. merito, ff. pro socio, & ibi Doctores, & abundè confirmat Menochius consil. 99. n. 12. consil. 82. num. 105. & con. 10. n. 54. Alciat. in tract. de presumpt. regul. 3. presump. n. 1. Mascard. de probat. verb. delictum, conclus. 496. n. 1. Si autem in tali dubio animus adfuisse præsumatur, iam delictum præsumitur. Ergo non est præsumendum adfuisse. Secundo verba signa sunt intentionis, dum contrarium non probatur; nemo enim dicere præsumitur, quod non sentit, l. Labeo 7. ff. de suppellect. legat. quo loci Cellus ex Tuberonis sententia dixit nomina esse, vt demonstrant voluntatem dicentis, & quemquam non dicere, quod non sentit; & tradit Bald. in cap. mandatum, de prescript. in princ. & in rubr. de testib. & in l. voluntas, C. de fideicommiss. & multis allegatis Menochius de presump. lib. 6. presump. 35. à n. 2. & lib. 3. presump. 1. à n. 37. Tiraque. l. si unquam, verb. libertas, n. 17. & seqq. Ergo dum non probas defuisse intentionem præsumendum in eum ex verbis te habere. Tertio probato facto præsumuntur adfuisse omnia requiritur ad illud, vt docet Thomas Sanchez lib. 2. de sponsal. disp. 9. num. 13. ex Panormit. in cap. 1. de his, que vi, num. 9. & ex cap. in presencia de probat. vbi probata professione, præsumitur profitemens habuisse legitimam ætatem, & neganti incumbit onus probandi. Ergo cum constet de promissione, voto, & iuramento, præsumi debet animus requisitus adfuisse; & ita tenet Suarez loquens de iuramento, lib. 1. cap. 33. n. 4. & lib. 4. de voto, cap. 6. num. 4. Thomas Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 9. num. 13. Nauar. lib. 3. consil. tit. 34. de voto, consil. 4. in fine. Corduba sum. q. 147. Syluest. iuramentum 4. q. 7.

Supradictam doctrinam limitant Panormitanus in cap. se verò, de iureiur. in fine, & Angel. verb. iuramentum 5. n. 10. Syluest. iuramentum 4. quest. 7. dicto 4. Scraphin. de priuileg. iurament. priuileg. 110. n. 16. vt non intelligatur de iuramento iure extorto. De hoc enim dicunt, in casu dubio non præsumi iuramentum habuisse intentionem iurandi, aut se obligandi. Quia cum habeat sufficientem causam dissimulandi intentionem ob violentiam sibi factam, potest ius præsumere talem simulationem adfuisse.

Limitatio mihi non probatur, quia præsumere simulationem in iurante, est præsumere delictum, cuius præsumptio vitanda semper est, præcipue cum non cedat in fauorem promittentis, cui magis faues affirmando esse obligatum promissione, quam esse delinquentem ex simulatione. Et ita tenet Felin. cap. si verò de iureiur. in fine. Alex. ibid. num. 42. Imola in cap. ad audiendum, de his, que vi, num. 5. Couart. 2. part. c. 3. num. 3. fine. Cuzier. de iuram. 1. p. cap. 57. num. 20. Suarez lib. 1. de iuram. cap. 33. num. 6. Thomas Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 9. num. 13.

Aduertit tamen, & bene Suarez n. 6. circa finem, si dubius sis, an cum ambiguitate verborum, vel restrictione mentis iuraueris, te non tenet iuramento, quia tunc dubius es de iuramento. Neque in tali casu præsumitur te delictum commisisse, cum habeas sufficientem causam æquiuocatione vtendi. Vt autem tale dubium cum fundamento habere possis, debes prius nosse illos occultandi modos, alias quomodo confugere posses ad restrictionem, si restrictionem apponere ignorabas.

PUNCTUM XI.

An tenearis promissione, voto, vel iuramento, si dubites adfuisse deliberationem.

- 1 Ex quibus causis desisse possit deliberatio.
- 2 Ex impedimento atatis non desumitur efficax argumentum ad annullandam promissionem.
- 3 Dubius, an expleueris septennium existimat Thom. Sanchez te debere reputare expleuisse.
- 4 Probabilitate non caret opprobrium.
- 5 De dubio orto ex somno, ebrietate, vel phrenesi.
- 6 Quid sentiant Thomas Sanchez.

- 7 Dubius an fuerit perfectus liber ad votum, iuramentum, vel promissionem factam in somno, ebrietate, vel phrenesi, credere potest non fuisse.
- 8 Quia ratione tenentur vota, iuramenta, aut promissiones, si dubitatur tempore amenitatis somni, vel ebrietatis facta esse.
- 9 Fit satis argum. n. 7. adductis.
- 10 Regulariter subita passio iracundia non tollit deliberationem requisitam ad votum, iuramentum, & promissionem.
- 11 Quod cessante calore iracundia penitentis promissionis facta, non inferi validam non esse promissionem.

EX multiplici causa deesse potest deliberatio. Primo ex incerta aetate. Secundo ex impedimento naturali, & accidentario, quale est somnus, phrenesis, vel ebrietas. Tertio ex subita passione.

De primo impedimento aetatis dicendum est ex sola illa praesice defumi non posse efficac argumentum ad annullandum promissionem. Potest enim puer ante septennium doli esse capax, vt colligitur ex cap. iuuenis, de sponsal. ac proinde votum, & iuramentum, sicut & sponsalia valere. At quia ante septennium ratio, vel nunquam perfectus usus rationis contingit ideo regulariter nec votum, nec iuramentum, nec promissio facta ante illam aetatem valida reputantur. Et in casu dubio vt invalida reputari possunt, quia est coniectura non leuis defectus rationis vsus. Et contra vero tranfacto septennio quia ius praesumit perfectum vsus rationis, nisi aliunde contrarium probetur valida debet iuramenta, & promissiones reputari. Et ita tenet alius relatus Thomas Sanchez lib. 1. de matr. disp. 9. n. 12 & 14. lib. 4. de voto, c. 1. n. 14. Suarez tom. 2. de relig. lib. 2. de voto, cap. 6. n. 6.

Quod si dubium sit, an expleueris septennium existimat Thomas Sanchez illo lib. 4. de voto, n. 14. cap. 1. praesumendum esse te expleuisse, & votum valere. Primo, quia sic communiter accidit, ratio enim sunt vota, aut iuramenta ante septennium, & praesumptio ex communiter contingentibus debet sumi. Secundo, quia constat de voto, & promissione, exculatio aetatem est dubia. Ergo pro voto est iudicandum. Tertio in casu dubii semper defendendus est valor actus pro quo est possessio. Quarto non leue argumentum defumitur ex cap. in praesentia, de probat. vbi allegantur votum emissum in minori aetate, neque probandi sufficienter declaratur valuisse. Quinto ex doctrina Bald. in l. si maior in fine, C. communis diuidendo, vbi ait cum quis velit elidere dictam propter inhabilitatem aetatis, debeat omnino probare talem inhabilitatem & in consil. 66. n. 5. vol. 9. dicit, ei qui ex aetate petit restitutionem de aliqua laesione, vel alicuius contractus rescissionem, incumbere onus probandi dictam minorem aetatem, ex qua rescinditur talis actus. Ergo qui vult allegare non fuisse eius promissionem validam, eo quod promiserit ante septennium, illi incumbit, onus probandi, & dum non probat, sed dubius est, pro promissione est standum.

Nihilominus, et si supradicta doctrina probabilior mihi sit, probabiliter tamen non caret contraria sententia, nempe dubitantem de perfecto vsu rationis, & nescientem expleuisse septennium, non teneri voto, vel alia quacunque promissione tenet expressis Sotus lib. 7. de iust. q. 3. art. 2. docum. 1. §. sed est hic vbi dicit quod votum est factum ante legitimum tempus pubertatis, non obligat in conscientia, nisi vouens sit ita certus, quod tunc habuerit vsus rationis vt nulla aut tenuissima apud viros prudentes reliqua fiat dubitatio contrariae opinionis. conuenit Vega lib. 4. sum. cas. 416. Capua lib. 2. dec. c. 31. sine Beza casu 49. in sum. fol. 233. Moueor non ob rationes Soti, quae si aliquid probarent, probarent; post septennium toto tempore ante pubertatem valida vota non reputanda esse. Sed moueor primo quia tunc non supponitur votum, iuramentum, aut promissio, cum de constituendis illa dubitetur. Secundo, iuramentum, votum, & promissio semper debet in casu dubii in fauorem iurantem interpretari ex l. quidquid astringenda ff. de verb. oblig. & colligitur ex cap. ex parte, de consil. & ibi Panormit. & Glossa. Tertio, quia est pro valore actus debet esse praesumptio. Abbate, de verb. significat. l. quoties ff. de reb. dubiis. At hoc intelligi debet, quando est damnosus, & onerosus, ex text. in l. qui iurasse. §. si pater ff. de iureiurando. & Gl. ibi Panormit. & comitis, & Felin. cap. fin. n. 13. de praesumpt. Neque obstat text. in l. in praesentia, de probat. ibi enim in fauore actus iudicatum fuit. Quia ab ipso proficiente religionem exhibiti fuerunt testes ad probandum in minori aetate professionem fecisse: qui testes cum essent induci ab ipso proficiente debebant plene probare, vt dicit glossa, & cum in probatione defecerint, ideo Pontifex valorem professionis praesumit. Adde fauore religionis, cui erat ius acquisitum, debebat iudicari professionem valere quia in dubiis professio fauet.

Secundum impedimentum, quod solet vsus rationis tollere, est somnus, ebrietas, vel phrenesis. Quaeitur ergo, an in casu dubij debeamus iudicare votum, iuramentum, & promissionem valere.

Et quidem dubium esse potest an haec facta fuerint tempore, de Castro. Sum. Mor. Pars 1.

te somni, ebrietatis vel phrenesis, vel tempore sanae mentis. Secundo posito quod tempore somni, ebrietatis, vel phrenesis facta fuerint, possit dubitari, an tunc fuerit plena ebrietas, vel phrenesis, vel somnus tollens liberatem.

De primo dubio Thom. Sanchez lib. 4. in Decal. cap. 1. n. 15. affirmat praesumendum esse votum, iuramentum, & promissionem tempore sanae mentis esse gesta, ac proinde valere. Probat primo, quia somnus, ebrietas, vel phrenesis breui tempore durat, ergo non possunt eo tempore haec gesta praesumi. Quod factus est in amentibus, quando amenitas continuo a quo tempore durauerit vt probat idem Sanchez lib. 1. de matr. disp. 8. n. 17. Secundo dum constat de voto, & promissione, exculatio est dubia. Ergo possidet votum. Tertio qualitas quae homini naturaliter inest, semper praesumitur adesse, dum de contrario non constat. Glossa in cap. si forte, de elec. in 6. Glossa & doctores, in cap. iis qui fidem, de sponsal. Franc. Matc. in dec. 39. lib. 1. lat. Alciat. in tract. de praesumpt. reg. 2. in princ. Menoch. lib. 1. de praesumpt. q. 14. n. 3. Malcard. de probat. verbo qualitas conc. 1254. n. 86. Quarto ex communiter contingentibus praesumptio sumenda est ex l. num ad 64 ff. de legib. & tradit Malcard. de probat. verbo praesumptio, concl. 130. n. 42. cum Decia. resp. 1. n. 256. lib. 1. & Reminald. Senior. conf. 2. n. 8. vol. 1. Cum autem contingere non solet vota, iuramenta aliaue promissiones tempore somni, ebrietatis, aut phrenesis emitti, sed tempore sanae mentis, iudicandum est in casu dubij tempore sanae mentis emissa esse, ac, proinde obligare. De Secundo dubio credit idem Sanchez vota iuramenta, & promissiones non obligare, quia cum ebrietas (& idem est de somno, & phrenesi) solet a mente alienare, stat praesumptio pro alienatione.

Dicendum primo est, in hoc secundo dubio verissimum esse sententiam Sanchez, quamque confirmat Suar. lib. 4. de voto cap. 6. n. 9. exemplo illius, qui noctu habet pollutionem quique dubitat an habuerit perfectum vsus rationis, de quo non praesumitur mortaliter peccasse ob defectum perfectae libertatis similiter ob eiusdem defectum non est praesumendus valide vouisse, aut promississe.

Circa primum dubium dico graues, & efficaces rationes debere adesse vt dubium reddant promittentem, tempore ebrietatis, vel phrenesis, facta esse iuramenta, & promissiones. Quia pro contraria parte stat praesumptio sumpta ex communiter contingentibus. At si daremus promittentem vere dubium existere, eo quod nec recordatur bene de promissione, neque actus ostenditur. ita bene gestus, vt tollat dubium, iuxta tradita a Conarr. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 7. ex ultimo promissionem votum, & iuramentum non valere, sed posse sic dubitantem deposito dubio agere contra illa ita Suar. loquens de voto, lib. 4. cap. 6. n. 9. Ratio quia tunc vere dubitatur, an sit votum iuramentum, & promissio, cum dubitetur an sit aliquid essentialiter requisitum ad illa quale est libertas. Ergo in fauorem libertatis est iudicandum.

Neque obstant contraria. Admittimus iuramentum, votum, & promissionem regulariter loquendo, praesumenda esse facta tempore sanae mentis nisi ex aliis coniecturis contrarium colligitur. Neque est necesse, vt certo colligatur; sufficit, si ita colligatur, vt dubium vinci non possit. In casu autem dubio praesumendus est vsus rationis in iis, quae spectant ad fauorem personae, non tamen in iis, quae ei oneris, & obligationis sunt, in reg. iuris in 9. Quod in gratiam alicuius conceditur, non debet in eius odium retorqueri; & docet Suar. supra.

De tertio impedimento subita passionis, iracundiae, aut alterius perturbacionis, an si dubium sit priuare promittentem deliberatione requisita, censendus sit obligatus?

Respondeo cum Suar. illo cap. 6. n. 10. si daremus sic promittentem vere dubium existere de tuo vsu rationis, non esse obligatum: quia est dubius de valore actus, ac proinde de obligatione. Sed affirmo regulariter non posse huiusmodi dubium habere, quia raro, vel nunquam calor iracundiae vsus rationis impedit, quin operatio inde orta sufficientem libertatem ad bonum, & ad malum habeat. Alias occidens alium iratus excusaretur a mortali, consentit Thom. Sanchez, lib. 1. sponsal. disp. 7. n. 10. cum Panormit. cap. dudum, de conser. coniugat. n. 8. Alex. de Neuo cap. sicut ex litteris de iureiur. n. 8. & Felin. alius relatus n. 13. Bal. de Leon. lib. 4. de matr. cap. 1. n. 2.

Verum si cessante iracundiae calore nullo modo promissionem faceres, sed potius facta penites, et si Anton. cap. si cut ex litteris de iureiur. n. 9. & panormit. cap. si vero, eod. tit. n. 7. affirmet te obligatum non esse, non credo. Nam vt bene dicit Thomas Sanchez, supra num. 8. & Basilius n. 6. multa calore iracundiae sunt deliberatione sufficienti ad culpam leualem quae eo calore secluso minime admittentur. Est tamen probabilis coniectura, vt in casu, dubio intelligatur defuisse deliberationem. sic Sanchez, supra cum Tabiena verbo votum 1. quasi. 2. in. 1. in 2. edit.

DE CASTRO
ITALIA
TOM.
I
E

PUNCTVM XII

An dubius de materia voti, iuramenti, aut promissionis, si tunc licita, tenearis voto, iuramento aut promissione.

- 1 Teneris, si potes, superiorem consulere
- 2 Secus si consuli non potest, & urgeat tempus promissionem exequendi

Certum est te teneri (si potes) superiorem consulere, ubi illoque dispensationem petere. Est decisio textus in cap. venerabilem de elect. §. idem, in illa Glossa, ubi dicitur. Non valet ad plenam excommunicationem ipsius, si iuramentum illud dicatur illicitum, cum nihilominus super eo nos prius consulere debuisses, quam contra ipsum propria auctoritate venire. Et de iuramento docet Felin. c. 1. de iur. n. 19. Panorm. in cap. cum contingat n. 15. Innocent. in cap. de bitores, & ex Theologis D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 3. quatenus dicit requiri dispensationem quando est iuramentum dubium. Sylvest. in summam 5. q. 1. Suarez 2. 2. de relig. lib. 2. de iuram. cap. 31. in fin. & loquens de voto, lib. 4. cap. 6. n. 12.

Ratio est, quia dubius de honestate materiae promissae dubitat an Deo grata sit talis materia. Ergo tenetur diligentiam facere, ut hoc dubium vincat, ut cum nulla efficiatur, apriorque diligentia esse possit, quam consulere superiorem, qui loco ipsius Dei assistit, ipsum tenetur consulere. Et haec est differentia inter huiusmodi dubium, & dubium, an feceris promissionem, vel votum, quia quando dubitas an feceris promissionem, dubitas de exercitio tuae libertatis, & sic non est necessesse ad superiorem recurrere. At quando dubitas de honestate materiae promissae, non dubitas de aliqua conditione te tenente ex sua parte, sed dubitas de conditione, quae se tenet ex parte Dei. Ergo Deum, vel eum qui loco ipsius est, tenetur consulere, & ab illo remissionem impetrare. Et confirmo. Qui sic dubitat, non dubitat fecisse votum saltem sub conditione, si res illa grata Deo fuerit, hoc enim sibi certo constat. Ergo tenetur inquirere, an fuerit grata Deo, alias transgressionis periculo se exponit.

2 Verum si prudentis arbitrio, aut superioris consilio vel dispensatione reddi non possis certus de honestate materiae promissae; & ex alia parte urgeat tempus promissionem exequendi, existimo te non teneri exequi, sed posse te iudicare liberum ab hac obligatione: ita docet expressè Suarez, loquens de voto, lib. 4. cap. 6. num. 13. & consentit Sanchez, lib. 4. de iuram. cap. num. 31. & cap. 6. num. 6. ratio est quia non placet Deo ea, in quibus periculum prauius imminet. Secundo qui dubius est de honestate materiae promissae, neque potest dubium vincere, dubius formaliter est de lege, & voto: cum dubitet de essentiali requisito ad illa: necessarium enim honestatem in materia promissae requirunt. Sed qui dubius est de voto, & lege, iam diximus illis non teneri. Ergo similiter non tenetur qui dubius de honestate materiae promissae neque dubium vincere potest.

PUNCTVM XIII

An subditus dubitans rem sibi praecipiam licitam esse, superioris potestatem excedentem, possit, & teneatur exequi.

- 1 Non esse obligatum obedire affirmant plures.
- 2 Communis sententia sit in contrarium.
- 3 Quoties praecipium superioris impleri facile potest, obligaris illo.
- 4 Satisfit argum. n. 1. adductis.
- 5 Duo corollaria notanda ex supradicta doctrina inferuntur.
- 6 Proponuntur varia dubitationes pro intelligentia superioris doctrinae.
- 7 Examinatur, an Religiosi, in casu dubio de honestate praecipii, teneantur Praelato praecipiente obedire.
- 8 Non videtur improbabile deobligatos esse.
- 9 Teneaturne subditus dubitans de honestate praecipii consulere viros doctos? Qui affirmans non esse obligatum.
- 10 Probabilis est teneri.
- 11 Dubius superior, an res praecipiam excedat suam iurisdictionem si praecipiat post factam diligentiam ad vincendum dubium, tenetur subditus obedire.
- 12 Si nulla diligentia facta praecipiam, quibus probetur subditum obligatum esse obedire.
- 13 Probabilis est non esse obligatum.
- 14 Fit satis rationibus n. 12. adductis.
- 15 Teneaturne subditus in hoc dubio obedire, si damnum graue

- ei ex obedientia refuset? Affirmat quidam neoterici.
- 16 Affirmandum est e' positum.
- 17 Dissolvitur ratio n. 15. adducta.
- 18 Si praecipium superioris sit nimis molestum, & durum & dubius, an possit imponere, probabile est te illo non obligari.

Adrian. quodlib. 2. p. 1. & p. 2. litt. D. & in responsione ad 2. Man. Rodriguez in summ. verb. obedientia, 2. part. cap. 9. concl. 2. 3. & 4. tract. de ord. iudic. c. 7. conc. 12. n. 12. Valquez 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 66. cap. 1. à n. 51. usque ad fin. li. 6. nes Doctores absolute affirmant, quoties dubium est de honestate praecipii posse subditum non obedire, ex parte consentit falsas 1. 2. tract. 8. disp. vnic. scilicet 17. n. 52. in med. & n. 157. & n. 183. scilicet 20. quatenus affirmat non esse obediendum praecipio iuperioris, si dubitetur maius Dei praecipium violandum fore, casu quo obedatur.

Moueri possunt primo, quia Praelatus non est in possessione praecipienda ea quae sunt illicita vel supra eius potestatem, ut de se constat. Ergo subditus dubitans praecipium sibi impositum de illicitis esse, simul etiam dubitat, an praelatus talia praecipere possit. Ergo repugnans illi obedire, non sponat Praelatum iure acquisito praecipiendo, cum nunquam acquisierit ius. Praecipienda ea in quibus periculum est honestatis. Secundo subditus dubitans, an praecipium sibi impositum sit, illo non tenetur, ut supra diximus, sed qui dubitat, an praecipium sit de materia licita, vel illicita, dubitat in re, an sit impositum praecipium, quia dubitat de aliquo, quod ad eius valorem, & essentiam necessarium est requisitum. Ergo Terrio praecipium superioris non potest facere licitum, quod alioquin illicitum est, sed operari quod dubitas an sit illicitum, est intrinsece malum. Ergo non potest accedere superioris praecipio fieri licitum. Quod si dicas accedente superioris praecipio deponendam esse dubiam illam conscientiam, & existimandum esse licitum. In hoc est difficultas, non enim illa conscientia ex solo praecipio superioris deponi posse videtur, cum ob praecipium non videat subditus aliquam specialem rationem honestatis in re praecipiam.

2 Communis tamen sententia affirmat in hoc dubio obedire subditi debere. Quia superior, eo ipso quo superior est in possessione praecipienda, & subditus est in obligatione obediendi. Ergo vt in aliquo particulari casu subditus a praecipio superioris excusetur, ostendere debet superiorem non ree praecipere. Ergo dum non ostendit, obedire tenetur, sic docet Glossa cap. quid culpatur, verbo iniquitas 23. q. 1. & c. neri, verb. formidat disp. 13. cap. dilecta in fin. de maioris. & obediens. & cap. ad aures, verbo obedientiam de temporib. ordinand. & cap. ex tenore, verbo mandata, de sentent. excommunicat. Innocent. cap. sic, el. 3. num. 1. de iur. iurando, & ibi Ioan. And. n. 5. Hostiens. num. 3. Bald. n. 8. Abbas n. 26. Alexand. de Neuo n. 79. Sylvest. verbo bellii, 1. q. 9. concl. 6. verbo conscientia, q. ult. & verbo obedientia, q. 2. & verbo religio 6. q. 6. Mald. de virtut. q. 40. art. 1. dub. 3. fol. 251. Lorca 2. 2. scilicet 3. disp. 13. n. 8. & 9. & 1. 2. scilicet 2. disp. 38. §. de dubio circa praecipium. Nauar. cap. si quis ausum, de poenit. dist. 7. n. 112. & in sum. 2. 3. n. 37. Toler. in sum. cap. 15. n. 6. ubi de peccatis mortalib. Valentini. 1. 2. disp. 2. q. 14. p. 4. q. 4. res peculiariter, & 2. disp. 3. q. 169. p. 2. concl. 5. §. sexto certum est. Mol. tom. 1. de iust. disp. 1. 3. concl. 3. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. quae. 9. Nauar. de restit. cap. 3. dub. 12. à n. 25. 2. lib. 2. Saà verbo bellum, n. 1. saytus in clauis regia. lib. 1. cap. 13. n. 4. Thom. Sanchez. lib. 6. in decal. cap. 3. n. sine. Villalob. tom. 1. sum. tract. 1. diff. 26. Garcia de bonet. 2. tom. p. 1. cap. 5. n. 36. Ioan. Sanchez. diff. 33. n. 37. & alii plures quos referunt supradicti Doctores, & specialiter vterque Sanchez.

3 In hac igitur grauisima quaestione dicendum existimo cum doctores nuper relatis, quoties praecipium superioris facillimo negotio impleri potest, hoc est, abique detrimento tui, vel alterius exequi te debere etsi dubius sis de eius honestate. Quia tunc nullus apparet titulus honestatis omissionem praecipii, subiectionis debite superioris: quod enim illud praecipium videatur tibi contrarium diuino, hoc te excusare non potest, dum non probes esse contrarium. Tibi enim incumbit onus probandi illicitum esse: non autem superioris incumbit onus probandi esse licitum & honestum: hoc enim ius semper praesumit, & supponit item superior praecipiens existimandum est iudicare se praecipere posse. Cur ergo iudicium tuum dubium superioris iudicio certo vis antepone?

4 Neque contra hanc conclusionem obstant argumenta pro sententia Valquez adducta non primum. Nam esto superior non habeat ius praecipienda illicita, habet tamen ius praecipienda quae sibi licita videntur, dum non constat de raptu sine, et tibi illicita esse asserant ac proinde eam dubitas de honestate materiae imperatae, non, ex tuo iudicio, sed potius ex eius iudicio honestas praecipii, & eius obligatio metienda est.

Ad secundum respondeo dubitantem de praecipio, an sit impositum illo non teneri, quia non sufficienter proponitur: at dubitans de eius honestate tenetur, quia honestas praecipii non

ex tuo iudicio dubio, sed ex superioris iudicio certo iudicanda est.

Ad tertium fateor præceptum superioris non posse per se facere licitum, quod aliis illicitum erat; & consequenter non posse facere, ut licet obedias, si prædictæ dubitas illicitum esse obedire. Sed quia fante præcepto habes rationem efficacem deponendi dubium illam conscientiam, & existimandi esse licitum, quod tibi illicitum sefe offerebat, ideo possumus dicere præceptum superioris posse per accidens facere licitum, quod aliis illicitum erat, tenei autem deponere hanc conscientiam docet optime Nauarr. c. si quis autem, de poenit. dist. 7. à num. 81. & in sum. cap. 16. num. 40. & cap. 3. n. 36.

5. Et in infero cum Thom. Sanch. lib. 6. in Decal. cap. 3. num. 10. Soto de secreto, memb. 3. q. 1. concl. 1. Salas 2. q. 21. trañ. 3. disp. unica, sect. 17. n. 115. Si tibi valetudinario, vel alio impedimento laboranti, & dubitanti, an tenearis ieiunare, vel officium diuinum perfoluere, Prælati præcipiat, ne ieiunet, aut ne recites, te posse debere non ieiunare, quia præceptum superioris in eo dubio interpretatur te obligatione legis Ecclesiasticæ non tenei. Secundo infero tenei te obedire Prælati, in his, in quibus dubium est solum, an excedat suam potestatem, quia vt bene dicit Sanchez supra num. 4. minorem potestatem habet superior in ea, de quorum honestate dubitatur, quam in ea de quibus dubitatur solum, an excedat limites suæ iurisdictionis.

6. Ad plenam intelligentiã supradictæ doctriinæ multiplex dubitatio enodari debet.

Prima, an intelligatur de omnibus subditis.

Secunda, an subditis dubius de honestate præcepti, teneatur inquirere doctos, vt dubiam deponat.

Tertia, an si superior simul dubitet, teneatur subditus dubius obedire.

Quarta, an subditus teneatur obedire, quoties exobedientia timeat magnum malum proprium, vel alium.

Quinta, quid si malum, quod timeatur, non sit distinctum à te præcepto, sed ipsa res præcepta molesta, & onerosa sit?

7. Circa primam dubitationem, an scilicet obedientiam in casu dubio teneatur omnes subditi præstare, est difficultas de religiosis, nam religiosi solum sunt subditi ratione professionis emittæ, seu votorum simplicium consequentium religionem, Prælati quæ nihil aliud præcipere potest nisi ea, ad quæ religiosus per obedientiam votum se voluit addingere. Ex quo videtur sequi in casu dubio non tenei subditum obedire. Quia, vt ex materia de voto suppono, cum communi sententia nemo teneatur exequi rem illam de qua dubitat, an votum ad illam extendatur, quia hoc est idem, ac dubitare de voto, in quo casu libertas possidet, & tradit Thom. Sanch. lib. 2. de matrim. dist. 4. num. 3. & in sum. lib. 4. de voto, cap. 1. num. 3. Ioan. Sanchez dist. 43. n. 3. & 4. At religiosus dubitans rem sibi præceptam extra iurisdictionem Prælati esse, dubitat an suum votum ad illam se extendat. Ergo non teneatur obedire.

Dices tenei obedire quia vota religiosi habent adiunctam traditionem, ratione cuius religio habet ius, & dominium in religiosum, & ratione huius dominij, & potestatis obligatur obedire in casu dubio, est enim melior conditio Prælati præcipientis, tum sit in possessione.

Sed contra. Tota hæc possessio ortum habet ex voluntate religiosi, Ergo non se extendit ad alia, quam ad ea, ad quæ voluntas religiosi se extendit. Cum ergo eius voluntas nunquam videatur extensa ad casum dubium, dicendum est, in illo obligari non posse. Neque obicit, si dicas, Prælatum non præcipere religioso ex iurisdictione accepta per votum, sed ex iurisdictione data à Pontifice: (nullus enim per votum, quantumvis solemne, potest alteri iurisdictionem in se ipsam dare, tum quia non potest per votum dare alteri vim coercitivam, sine qua nulla est iurisdictione, vt tradit Anton. Fab. in l. magistratib. 12. ff. de iurisdic. om. iud. & constat ex l. vlt. ff. de officio eius cui mand. est iurisdictione. Tum etiam, quia facta regnorum, & publicationum rerum diuisione, potestas ius dicendi, & iurisdictione tota residet penes principes, sed & quod principi. Instr. de iure natural. l. 2. §. hæc autem, de veteri iure enucleando, l. fin. ff. de leg. 1. & consil. princip. & tradit optime Valq. 1. 2. tom. 2. disput. 165. n. 26. & 28.) præcipit ergo Prælati religio ex iurisdictione aliunde accepta quam ex voto; & scilicet ex iurisdictione data à Pontifice, qua iurisdictione non videtur priuandus Prælati in casu dubio. Non, inquam, obicit huiusmodi dictum, vt religiosus in casu dubio debeat obedire. Nam ubi Prælati regulares habeant in suos subditos iurisdictionem spirituales datam à Pontifice, non tamen illam habent ad alias materias, præter eas, ad quas religiosorum vota se extendunt. Cum ergo probatum sit, vota nunquam se extendere ad res dubias, efficitur neque ad illas esse obligationem ex iurisdictione Pontificis.

8. Hæc ratio videtur probabiliter reddere, religiosum verè, & propriè dubitatem de honestate rei præceptæ, vel an excedat superioris iurisdictionem, obligatum non esse obedire fateri Suarez tom. 3. de relig. lib. 10. c. 1. in prima responsione cuiusdam obiectiõnis factæ, ubi dicit, fortasse non deest, qui totam concedant, neque enim improbabile videtur Abbatiam non posse

Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars 1.

ex voto obedientia obligate monialem ad aliquid faciendum in casu dubio de honestate operis inuncti. Et confirmat ex differentia voti, & legis: nam obligatio legis cum oriatur ex alterius voluntate, & potestate, ex eius iurisdictione metienda est. At obligatio voti, & consequenter ex illo dimanantis præcepti, seu iurisdictionis in illo radicatur, cum pendeat ex propria voluntate, & intentione, & hæc non videatur extensa, nisi ad materiam certam, quando aliud non constat, neque etiam eius obligatio extenditur. Probarique potest, quia actus præsumitur ita gestus, vt minus quam fieri possit, si agenti onerosus, tradit Menochius multis relatis de præsumpt. lib. 6. nota præsumpt. 9. Ergo professio religiosi non est præsumenda extendi ad obedientiam in casu dubio. Item in imponenda obligatione stricta est interpretatio faciendâ, ex l. quidquid astringenda, ff. de verb. obligat. ibi, Quidquid astringenda obligatiõnis causa dicitur est, id nisi palam exprimat, omisum esse intelligendum est aut certe secundum promissorem interpretatur, idemque delimitur ex cap. ex parte, de censibus, ubi Abbas n. 2. & 4. ait præsumi vouentem se minus quam possit grauare, & ideo glossa ibi fin. dixit faciendam esse pro vouente bonam interpretationem. Si ergo pro vouente faciendâ est interpretatio, non debemus affirmare ad casum dubium se extendisse, & consequenter neque iurisdictionem à Pontifice datam ad illum dubium casum se extendere, cum non det iurisdictionem ad alia, quam ad ea, ad quæ vota se extendunt.

9. Secunda dubitatio est, an teneatur subditus dubitans de honestate præcepti consultare doctos si commodè possit, vt videat an honestum sit?

Respondet Thomas Sanchez lib. 6. in Decalog. cap. 3. num. 19. non tenei; consentit Nauarr. lib. 2. de restit. cap. 3. dub. 12. num. 261. & num. 266. in noua edit. Valentia itæ probans 2. 2. disput. 7. quest. 5. punct. 2. corollar. 2. pag. 1570. Mouentur, quia officium subditi non est præcepta examinare, sed exequi. Superior enim teneatur videre quid imperet, quasi pro subditis rationem reddatur; subditi autem non teneatur nisi obedire obedientia illa cæca tanquàm à sanctis Patribus commendata.

10. Verum (etsi hoc probabile sit) probabilius existimo tenei subditum si commodè potest, diligentiam facere, vt certior de honestate præcepti existat, quando Prælati non ea scientia, autoritate, probitateque pollet, quæ subditos obligaret, probabiliter opinari rem imperatam honestam esse. Nam in hoc casu clarum est non tenei, aliam inquisitionem facere. Moueor primò, quia hæc inquisitio non obicit obedientiæ debite, cum ex illa non omittatur, neque etiam repugnat eius perfectioni, quæ solum in eo consistere potest vt integrè, promptè, & sine vlla dilatione præceptum executioni mandetur, quando tempus vrget præceptum exequendi. Ergo dum non vrget tale tempus, sed datur locus inquisitioni, ratio naturalis dicit, vt apponatur. Nam ea posita forè competet subditus Prælati non esse obediendum, ac proinde iam inquisitio prodest ad vitandum malum, saltem materialiter. Secundo negari non potest talem inquisitionem veritatis bonam esse, dirigitur enim non ad querendas excusationes præcepti, sed ad securius illud implendum, & certius deponendum dubium de illius honestate. Ergo non potest esse contraria obedientiæ perfectioni, cum vna virtus alteri contraria non sit. Dices talem inquisitionem bonam, esse, non tamen subditum obligatum esse illam facere. Quia manus subditi non est inquirere, & examinare præcepta, sed illa exequi. Sed contra, licet minus subditi non sit examinare præcepta superioris, quando de illis dubium non habet, at in casu dubio quis ab illo hanc obligationem abstulit; cum hæc obligatio cuiuslibet dubitanti de honestate præcepti iusta sit, vt prudenter operetur. Et confirmo, præceptum superioris efficacius esse non potest præcepto diuino, sed quando quis dubitat de obligatione præcepti diuini, eo quod videtur alteri præcepto naturali repugnare, debet necessarîo inquirere, & inuestigare, quantum commodè potest, quòdnam sit exequendum: neque talis inquisitio obedientiæ obicit. Ergo etiam quando dubitat, an præceptum superioris honestum sit, vel contrarium alteri præcepto diuino, debet illud examinare. Item superior non habet in subditum efficacius ius imperandi, neque subditus maiorem obligationem obediendi, quam habent coniuges inter se sed cum alter illorum dubitat de matrimonij valore, teneatur prius quam debitum reddat, diligentiam facere, vt veritatem cognoscat, vt tradit ipsemet Sanchez. Ergo etiam similiter tenebitur subditus. Quod si dicas proprium coniugis esse examinare, an matrimonium validum sit, non tamen esse subditi proprium examinare, an rectè superior præcipiat. Est gratis dictum, cum de hoc sit questio, & cum in vtroque casu sit eadem obligatio. Ideo coniux dubitans teneatur examinare (si potest) valorem matrimonij, antequam reddat, ne se exponat periculo accedendi ad non suam, ac proinde faciendi aliquid in re illicitum, si subditus dubitans de honestate præcepti, illudque non examinans exponitur periculo efficiendi aliquid illicitum in re. Ergo ratione præcepti excusari non potest ab hac diligentia præstanda. Adde quando executio rei præceptæ differi potest

C 2 28

DE CASTRO PALANCA TOM. II. LIB. II.

& minus malum timetur ex dilacione, quam ex prompta executione, differendam esse executionem mandati, donec examinetur, an obediendum sit: docet expressè Thom. Sanchez lib. 6. in Decalog. cap. 3. n. 25. cum Couart. res. p. c. n. 1. p. n. 5. ad fin. Ergo à fortiori examinari debet præceptum, quando eius executio sine vili transgressione differri potest. & ita tenet Alex. de Nevo c. sicut. cl. 3. n. 98. de iur. iur. Holtien. sum. tit. de pœnit. §. quid de rapina, vers. quid si probabiliter dubitat. Angel. verb. bellum. n. 8. Kofell. lib. 7. q. 4. Syluest. 404. 1. quæst. 9. concil. 3. c. v. b. obedientia. q. 2.

11 Tertia dubitatio est, an casu quo superior dubitet de te præcepta, sine licita, vel excedens limites suæ potestatis, teneatur subditus sciens talem dubitationem ei obedire?

Et quidem si hoc dubium perseueret post factam diligentiam à Prælato de veritate investiganda, verius esse debet teneri subditum obedire. Quia tunc Prælatum legitime imperat, cum & habeat possessionem imperandi, & dubium subortum vincere non possit, sicut coniux, qui bona fide matrimonium contraxit, & postea dubitat de eius valore, facta diligentia ad veritatem investigandam, si adhuc dubius manet, potest petere, & tenetur alter reddere, ex communi sententia dicimus in disp. de obligatione coniugum. Limitanda tamen est hæc doctrina ad actiones, quæ alteri à subito molestant, & onerosæ non sunt. Non enim cum hac dubitatione superior indicere bellum poterat, neque subditus debebat obedire; debet enim superior in rebus damnosis moraliter esse certus de iustitia.

12 Verum si nulla facta diligentia Prælatum dubius de honestate rei præceptæ, vel de excessu suæ iurisdictionis imperet; alicui videri potest etiam in hoc casu teneri subditum obedire. Primo, quia ex huiusmodi dubio non interruptitur possessio Prælati in subditum. Non enim ex eo, quod dubitet, an res quam vult imperare, sit licita, vel illicita, vel eius iurisdictionem excedens, desinat esse superior, neque obinde subditus subiectionem amittit. Ergo ratione huius possessionis imperare poterit subditis in casu dubio. Secundo, sic dubitans non dubitat de dominio, & possessione in subditum, sed an eius dominium, & possessio extendatur ad talem materiam. At quando coniux, v. g. non dubitat de matrimonij valore, sed an possit, vel non possit petere, eo quod dubitat, an habeat aliquod impedimentum castitatis, vel affinitatis de iure contractum, alter non dubitans reddere tenetur, si debitum ab illo petatur, quia nihil iniustum ab illo postulatur, & quia alter non tenetur in hac dubitatione se impeditum reputare, vt multis relatis docet Thom. Sanchez lib. 9. de debito coniug. disp. 6. a. n. 4. & præcipue à n. 7. Tertio subditus dubitans, sine licita res sibi mandata, obedire tenetur, etiam nulla diligentia facta ad cognoscendam veritatem secundum probabilem sententiam: quia possessio Prælati excusat subditum ab hac diligentia. Ergo etiam poterit excusare Prælatum à simili diligentia præstanda. Quarto demus teneri Prælatum diligentiam facere ad investigandam veritatem, sicut possidens aliquam rem, & dubitans an sua, vel aliena sit, tenetur diligentiam facere, antequam rem alienet. Sed sicut si huiusmodi dubitans de facto rem alienaret, teneret alienatio, quia possessionem, & dominium incertum, quod habet, transfert in imperem: ita similiter etiam superior male facit, imperans subdito absque præmissa diligentia de cognoscenda veritate, at imperium tenebit. Quinto obligatio subditi obediendi Prælati desumi non debet, ex eo, quod Prælatum dubitet, vel non dubitet de honestate rei præceptæ. Nam si subito constat honestissimam rem, & nullo modo superioris iurisdictionem excedentem, præcipi tenetur obedire, vt optime dixit Thomas Sanchez lib. 6. in Decalog. cap. 3. n. 21. etiam si superior dubitando imperet, quia dubium illud procedit ex errore, qui obitare non potest obligationi subditi, sicut si vit existimat ex errore subesse matrimonio impedimentum, & petat debitum ab vxore, male petis, at vxor certo sciens impedimentum non esse, reddere tenetur, vt probat Couart. a. decretal. 2. part. c. 3. §. 1. n. 6. & Sanchez. supra n. 4. Contra verò si superior imperet rem inhonestam, etiam si ipse existimet honestissimam esse, non debet subditus obedire. Ergo obligatio subditi ex te ipsa, & ex eius iudicio, potius quam ex iudicio superioris metienda est. Hanc sententiam tenentur (meo iudicio) docere qui coniugi dubitanti de matrimonij valore, & debitum petenti ab altero coniuge, docent reddendum esse. Ij sunt Corduba sum. quæst. 45 p. 4. fol. 113. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 6. num. 4. comment. list. T. Bartholom. de Ledelm. dub. 20. de matrim. conclus. 2. Ludouicus Lopez 1. part. instrum. 2. ed. c. 297 §. sed si iniquitas. Petrus de Ledel. de matrim. q. 45. art. 1. ad finem. §. ad hoc dubium.

13 Nihilominus verius existimo in hoc casu subditum non esse obligatum obedire, imò neque posse, si ipse subditus etiam dubitet Ratio est, quia officium superioris est examinare honestatem, & æquitate rei præceptæ, cum de illa dubitat, ne se errandi periculo exponat imperans quæ non licent. Ergo si absque hoc examine præceptum imponat, cum temerarius impostor sit, subditus non tenetur parere, imò nec potest, si temeritatem agnoscat, quia non tenetur parere præcepto, tam ex parte rei præceptæ, quam ex parte præcipientis te-

merario, & periculoso. & ita docent Petrus de Ledelm. 2. tom. sum. tract. 3. c. 13. concil. 2. 1. Bannes 2. 2. q. 40. art. 1. d. 6. c. 1. 3. Thomas Sanchez lib. 6. in Decalog. c. 3. n. 21. Salas 1. 2. q. 21. tract. 8. disp. vni. sect. 2. 6. in finem. 275. Man. Rodriq. 1. tom. sum. c. 126. concil. 4. n. 5. 2. ed.

14 Neque obitant in contrarium adducta. Non primum. Admitto enim non interrupti possessionem superioris in subditum ex tali dubitatione, quia illa dubitatio non attingit possessionem, quam superior habet; hæc enim nunquam fuit in subditum ad res, quas superior dubitat esse licitas, vel eius iurisdictionem excedere.

Ad secundum respondeo, eo ipso, quo superior dubitat de honestate rei, vel an sit excedens suam iurisdictionem, dubitat etiam de dominio, & potestate in subditum, imò certum superior debet esse carere dominio, & potestate, cum hæc limitata sit ad præcipiendum ea, quæ honesta sunt, sibi que sic apparent.

Ad tertium dico subditum ratione obedientiæ superiori debere, & in eius reverentiam posse habere sufficientem rationem dependendi dubium, quam rationem non habet superior in imperando. Item cum ex parte subditi, & ex parte superioris præcipiens est contentio, & dubium de honestate præcepti, & obligatione illius, ius præsumit pro superiore, non pro subdito.

Ad quartum dico superiorem non solum debere diligentiam facere ad cognoscendam honestatem præcepti, sed dum sibi de tali honestate moraliter non constat, non posse præcipere, quia solum potest ea quæ honesta sunt, quæque sibi talia apparent.

Ad quintum respondeo, ad valorem præcepti ex parte materię vnum e duobus necessariis requirit. Primo requiritur honestas illius certo cognita à subdito, & hoc sufficit, vt præceptum teneat. & in hoc casu ex iudicio subditi insurgit obligatio præcepti. Secundò requiritur, & sufficit ad obligationem, quòd superior cognoscat probabiliter rem quam præcipit, honestam esse, & suam iurisdictionem non excedere, etiam si subditus id adæquate non cognoscat, quia dum nihil in contrarium aperit cognoscat, non habet ius de eximendi à superioris præcepto.

15 Quarta dubitatio est, an subditus teneatur obedire, quoties ex obedientia timetur non leue damnum proprium, vel alienum in honore, fama diuitiis, vel vita, vt contingit si superior te interroget de delicto tuo, vel alterius, & dubius sis, an iuridice interroget?

Ioan. Sanchez disp. 43. n. 28. affirmat te teneri: quia iam illud damnum præsumitur est à superiore, & illo non obstatæ præcipit. Ergo debes obedire: quia præsumere debes superiorem iuste præcipere, ne sis iudicij temerarij reus. Item si certo tibi constaret superiorem iuridice præcipere, tenebatur veritatem fateri. Ergo etiam cum dubitas, teneris: quia in vtroque casu superior est in possessione præcipiendi.

16 Nihilominus dicendum est, in tali dubio te non esse obligatum præcepto. ita aliis relatis Lessius lib. 2. de iust. cap. 31. dub. 4. n. 10. c. cap. 47. dub. 9. num. 77. Sayrus lib. 1. in claus. regia. cap. 13. n. 41. Salas 1. 2. q. 21. tract. 8. disp. vni. sect. 17. n. 15. Th. Sanchez. plures referens lib. 6. in Decalog. cap. 3. n. 24. Villalobos 1. sum. 1. 1. diff. 2. 6. n. 1. Pitigianus in praxi crim. cap. 241. Rodriq. 2. tom. sum. c. 9. n. 3. c. de ord. iudic. c. 7. n. 11. c. tom. 3. q. regul. 9. 19. art. 4. c. 6.

Ratio est, quia subiectio, & obedientia debita superiori non tollit ius, & possessionem tuam, & alterius in bonis fortunæ, honoris, & corporis. Ergo non est æquum te obligare hanc possessionem amittere in te magni momenti ob obedientiam, quam dubitas, si debeas. Possessio enim tua, & alterius certa prævalere debet iuri, & possessioni aliquo modo dubiæ superioris. Item sæpè præcepta Ecclesiastica certa cum graui detrimto proprio, vel alieno non solum obligare, à fortiori non obligant dubia. Imò addendum existimo, si obedientia in alterius graue damnum vergit, non solum te non obligari, sed neque obedire posse, fecus est, si solum in damnum tuum cedat, tunc enim quia potes cedere iuri proprio, et si obligatus non sis, poteris obedire. Sicut enim superior possidet ius imperandi, etiam alius possidet ius in suis bonis iniquum. Ergo est obseruandum ius superioris dubium, laedere ius certum alterius. Et confirmo. Quilibet habet ius iustitiæ ne laedatur in bonis absque manifesto titulo, qui tibi non est, cum dubitas, an superior habeat ius imperandi.

17 Ad rationem in contrarium respondeo, et si superiorem præsumas iuste præcipere, cum tamen de hoc non sis moraliter certus, non teneris possessionem certam in tuis bonis amittere ob seruandam superioris possessionem in materia dubia.

Ad confirmationem respondeo superiorem in vtroque casu iuridice præcipere, & possessionem præcipiendi habere, at te non esse obligatum obedire in casu dubio. Quia possessio tua, vel alterius certa in bonis fortunæ, honoris, & corporis prævaleret superioris possessioni de materia dubia. Item pro superiore est iudicandum, & non pro subdito, quando, cetera paria re est iudicandum, & non pro subdito, cum damnum tibi, vel suum, quod in presenti non contingit, quo damnum tibi, vel alteri

alteri ex obedientia obueniens graue sit, & certum. At superiori...

Quinta dubitatio est, an si preceptum superioris sit tibi...

Videris teneri, quia onus, & molestia illa non est aliena a...

Verum (est hoc sit satis probabile) acquirere poteris com...

PUNCTVM XIV.

An milites dubitantes de iustitia belli possint, & debeant Principi obedire.

- 1 Subditi milites obligati sunt obedire, secus alienigena, ex communi sententia.
2 Nullus miles tenetur militare dubius de iniustitia belli, quousque examen premitat.
3 Si subditi non habet aliquam rationem dubitandi, debet dubium deponere, & militare.
4 Proponuntur quadam obiectiones, & fit illis satis.

Propono hanc questionem, vt clarius innotescent quae diximus...

Communis sententia huic quaestioni respondet subditos posse, ubi ratio que esse obedire, secus vero alienigenas, quia in subditis adest sufficiens ratio deponendi dubium conscientiam...

Verum in hac re existimo primo, tam subditos, quam non subditos, si dubium habeant fundatum de iniustitia belli, non teneri, imo nec posse militare, quousque examen, quantum commode possint premitant.

Secundo existimo, quoties subdito non se offert aliqua grauis, & bene fundata ratio dubitandi de iniustitia belli, tenetur dubium, vt pote frivolum, & inane deponere, & iustitiam belli praesumere, & militare.

nibus manifestare, quod est grauissimum inconueniens.

Hae ratio (meo iudicio) probat non solum subditum, sed etiam non subditum bellare posse, quoties non se illi offert grauis aliqua ratio dabitandi de iniustitia belli.

Obicies primo ergo quilibet miles poterit iam vni patri se adscribere iam alteri, si praesumere poterit quem ibet Principem praesentem iuste praesentem.

Respondeo hoc intelligi non posse de militibus subditis: ij enim in aduersam partem inclinare non possunt ob crimen laesae maiestatis, & inobedientiae.

Obicies secundo, Nemin possit possessionem suffragari, cum Princeps eo ipso, quod bellum indicit, priuat alterum Principem iure possidendi, & ad executionem sententiae a se prolatae procedit bello.

Respondeo sententiam, & iudicium vnus Principis, alteri non subiecto praediacare non posse, neque tale iudicium dicendum est proprium sententiam, cum sit contra inauditam partem, & quae non tenetur coram ipso comparere.

Pro prioriori intelligentia huius disputationis de dubia conscientia inquiri potest an dubium iuris, vel facti sufficiat in materia irregularitatis, vt quis irregularitatis sibi vindicat proprium locum, ibi discutendam remitto.

DISPUTATIO IV.

De Conscientia scrupulosa.

PUNCTVM I.

Quid sit scrupulus, & an contra illum quis agere possit.

- 1 Definitur scrupulus.
2 Contra scrupulum agere licitum, & laudabile est.
3 Proponuntur quadam obiectiones. Fit illis satis.

MISSIS variis sententiis dicendum est cum communi, scrupulum esse leuem suspicionem, seu existimationem ex leuibis rationibus ortam, qua quis inducitur ad credendum, vel dubitandum esse peccatum quod reuera non est, ita Valq. l. 2. q. 19. d. 67. c. 2. n. 8. Salas quaest. 21. tract. 8. disput. vni. sect. 29. n. 291. Valent. disp. 2. quaest. 14. punct. 4. in fin. Anton. Perez cer. am. 10. schol. ast. n. 40. Ioan. Sanchez. disp. 4. num. 2. Thom. Sanchez. ib. 1. n. Decalog. cap. 9. num. 2. & lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 2. & alij ab eisdem relati.

Agere contra scrupulum non solum licitum, sed laudabile esse est ferè omnium sententia, vt constat ex Doctoribus

DE CASTRO PALACIO...